

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Поступак за судску еманципацију детета са
освртом на праксу Основног суда у Нишу
(мастер рад)**

Менторка
Доц. др Анђелија Тасић

Студенткиња
Александра Јовановић
Број индекса: М 004/19-О

Ниш, 2020. године

САДРЖАЈ

УВОД	1
I ПОСЛОВНА СПОСОБНОСТ	6
1. Појам и врсте пословне способности.....	6
2. Начини стицања пословне способности у праву Републике Србије.....	11
2.1. Пунолетство.....	13
2.2. Законска еманципација.....	14
2.3. Судска еманципација.....	16
II ПОСТУПАК ЗА СУДСКУ ЕМАНЦИПАЦИЈУ ДЕТЕТА	18
1. Начела и субјекти поступка.....	23
1.1. Начела поступка.....	23
1.2. Субјекти поступка.....	25
1.3. Странацка и ванпарнична способност.....	28
2. Ток првостепеног поступка.....	30
2.1. Покретање поступка.....	30
2.2. Доказна средства.....	31
3. Одлуке суда.....	32
4. Другостепени поступак.....	33
III АНАЛИЗА ПОСТУПКА ЗА СУДСКУ ЕМАНЦИПАЦИЈУ ДЕТЕТА У ПРАКСИ ОСНОВНОГ СУДА У НИШУ	35
1. Оквир истраживања.....	35
2. Профил предлагача.....	35
3. Доказна средства.....	37
4. Одлуке суда.....	39
IV ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	41
ЛИТЕРАТУРА	45
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ	49
SUMMARY AND KEY WORDS	50
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА	51
УПИТНИК	52

УВОД

Усвајањем Конвенције о правима детета 1989. године¹, као најшире прихваћеним међународним уговором, измењен је правни положај детета. Конвенцијом су први пут целокупно регулисана фундаментална права детета. Дете се више не посматра само као особа којој треба пружити заштиту, већ се препознаје као достојанствено и самосвесно биће коме је пружена могућност да захтева поштовање својих права. Овај основни иновативни међународни документ у области дечијих права, детету гарантује широку палету грађанских, политичких, економских права.²

Активности на међународном плану усмерене на стварање идеје о детету као аутономном правном субјекту и спајање протективистичког концепта и концепта дечијих права, довеле су до тога да су државе на директан или индиректан начин прошириле опсег самосталног вршења појединих права детета, нарочито оних личне природе.³ Било да су то учиниле изменама закона који регулишу материју права детета или донеле посебне законе о правима детета, уочен је значајан напредак у већини правних система у погледу развијања активне улоге детета у доношењу одлука у личном интересу и интересу друштва. Учешће детета у доношењу одлука односно у свету правних послова подразумева његову пословну способност. У највећем броју савремених правних система, пословна способност редовно се стиче навршавањем година пунолетства. КПД дала је оквирно дефиницију детета према којој се дететом сматра свако људско биће које није навршило 18 година, осим уколико се на основу закона који се односи на дете, пунолетство не стиче раније.⁴ Тиме је дата могућност државама чланицама Конвенције да утврде нижу границу за стицање пунолетства, као и да националним законима пропишу ситуације у којима дете, уз испуњење тачно одређених услова, може стећи пословну способност и пре навршења година пунолетства, односно бити проглашено пунолетним.

Напоре Републике Србије на пољу унапређења права детета и схватања да је дете итекако способно да буде активан члан друштва, можемо сагледати на међународном и националним нивоу.

---

¹ Конвенција о правима детета (у даљем тексту „КПД“) усвојена је 1989. године под окриљем Уједињених нација. Конвенција је основни инструмент за промоцију и заштиту права детета, како на међународном тако и на националном нивоу. (детаљније о томе Н.Петрушић, Н.Вучковић Шаховић, *Права детета*, Ниш, 2015, Правни факултет Универзитета у Нишу) Конвенцију је до сада ратификовало 196 држава, док је 140 држава потписало. (детаљније о томе United Nation, Treaty Collection, Status of treaties (electronic version), https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en, преузето 28.10.2020. године).

² Н. Петрушић, *Заступање детета у парници*, у: Правни живот бр. 10/2006, Београд, стр. 169.

³ Н. Петрушић, *Границе пословне способности детета*, у: Актуелна питања грађанске кодификације (ур. Р.Ковачевић – Куштримовић, М. Лазић), Правни факултет Центар за публикације, Ниш, 2008, стр. 38.

⁴ Чл. 1. Закона о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, *Сл. гласник СФРЈ – Међународни уговори*, бр. 15/90 и „Сл. лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97 у даљем тексту КПД.

Устав Републике Србије из 2006. године у члану 37 „Право на правну личност“ прописује да лице стиче пословну способност односно способност да самостално одлучује о својим правима и обавезама пунолетством, а да пунолетство наступа са навршених 18 година.⁵ Може се закључити да Устав не прави било какву разлику између правне и пословне способности и увршћује их у основна људска права и слободе.⁶ Из тога произлази да се пословна способност, као људско право, не може ограничити. С друге стране, Уставом није изричито прописано да се начин остваривања права на пословну способност може законом прописати, али се законом може регулисати начин остваривања права на пословну способност, чију непосредну примену гарантује Устав.⁷ Таква могућност могла би се образложити тиме да је то неопходно за остваривање овог права због његове правне природе, али законско прописивање начина остваривања права на пословну способност мора задовољити и додатни уставни критеријум, а то је захтев да закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права.⁸

Доношењем Закона о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, Република Србија се обавезала да ће поштовати права детета утврђена Конвенцијом и предузимати све одговарајуће мере за остваривање и заштиту права детета. По правној снази, ратификовани међународни уговори налазе се одмах испод Устава.⁹ То практично значи да сви закони и остали прописи ниже правне снаге морају бити усаглашени не само са Уставом већ и ратификованим међународним уговорима. На основу тога, одредбама ратификованих међународних правила обезбеђена је непосредна примена у нашем правном систему, а судови Републике Србије суде на основу Устава, закона, других општих аката, општеприхваћених правила међународног права и потврђених међународних уговора.¹⁰ Међутим, непосредна примена међународних уговора се у пракси доводи у питање и због објективних и због субјективних ограничења, а у највећем броју случајева и није могућа јер већина одредби није самоизвршива.¹¹ Због тога је неопходно да се, у циљу остваривања права детета, обезбеди пуна примена потврђених међународних уговора, пре свега усаглашавањем постојећих законских текстова са ратификованим уговорима и доношењем нових закона.¹²

---

⁵ Чл. 37 Устава Републике Србије, *Сл. гласник РС*", бр. 98/2006, у даљем тексту Устав.

⁶ Н. Петрушић, К.Бекер, *Пословна способност у контексту људских права*, у: Одговори на потребе корисника (приредили Д. Димовски, Ј. Станојевић, М. Костић) Ниш, Правни факултет Универзитета: Центар за социјални рад "Свети Сава", 2018, стр. 126.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Чл. 16 ст. 2, чл. 194 Устава РС.

¹⁰ Чл. 142 Устава РС.

¹¹ Центар за права детета, *Анализа законодавства Републике Србије с аспекта права детета*, Београд, 2011, https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/10/Analiza_zakonodavstva_RS_dec2011.pdf, стр.5, преузето 30.07.2020. године.

¹² Ibid.

Породичним законом¹³ из 2005. године престао је да важи Закон о браку и породичним односима¹⁴ из 1980. године којим је четврт века регулисана област брака, породице и породичних односа и између осталог, област права родитеља и деце. По први пут су у нашем законодавству права детета под родитељским старањем експлицитно утврђена као његова посебна и самостална лична права, а не као права изведена из дужности родитеља.¹⁵ Такав приступ резултат је усвајања модерног концепта права детета који је базиран на идеји да је дете, као људско биће, индивидуални титулар права и слобода које остварује у складу са својом зрелошћу и развојним могућностима. Детету је омогућено да самостално одлучује о низу питања која се тичу његове личности, а начело најбољег интереса детета прокламовано је као врховни руководни принцип.¹⁶

ПЗ пословну способност деце препознаје као ограничену пословну способност која припада старијим малолетницима и пословну неспособност која припада млађим малолетницима. Закон предвиђа и низ посебних пословних способности детета, које обезбеђују да дете, независно од степена опште пословне способности, самостално предузме одређени правни посао, правну радњу, што може учинити само лично, чиме је искључена могућност да у овој сфери буде заступано.

Још једна значајна новина коју уводи ПЗ, која је заправо тема овог рада, јесте поступак за стицање пословне способности детета у случају родитељства, познат и као поступак за судску еманципацију детета.¹⁷

У десетом делу ПЗ прописана су и специфична правила судских и управних поступака у вези са породичним односима.¹⁸ Дobar део ових одредби односи се на децу као учеснике поступка, у циљу поштовања мишљења детета и најбољег интереса детета.

Поред овога, треба споменути и Закон о ванпарничном поступку¹⁹ који прописује велики број посебних поступака у вези са уређењем породичних односа и остваривањем права деце и породице уз интервенцију суда, а који, донет још 1982. године, не иде у корак са променама на међународном плану у поменутиим областима, о чему ће у даљем раду бити речи.

---

¹³ Породични закон, *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011, 6/2015, у даљем тексту ПЗ

¹⁴ Закон о браку и породичним односима, *"Сл. гласник СРС*, бр. 22/80, 24/84 – др. закон и 11/88, *"Сл. гласник РС"*, бр. 22/93, 25/93 – испр., 35/94, 46/95 – др. закон и 29/2001 у даљем тексту ЗБПО.

¹⁵ Н. Петрушић, *ор. cit.*, стр. 46.

¹⁶ Н. Петрушић, М. Петровић, М. Пејовић Милованчевић, Д. Ћук Миланков, С. Јовић, *Смернице за учење детета у грађанским судским поступцима и процену најбољег интереса детета*, 2015, Београд, Центар за права детета.

¹⁷ Чл. 11. ст. 3 ПЗ

¹⁸ Чл. 202 и чл. 291 ПЗ.

¹⁹ Закон о ванпарничном поступку, *Сл. Гласник СРС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Сл. Гласник СРС*, бр. 46/95 – др. закон, 18/2005 – др. закон, 85/2012, 45/2013 – др. закон, 55/2014, 6/2015 и 106/2015 – др. закон у даљем тексту ЗВП.

Коначно, не треба занемарити чињеницу да је Република Србија донела Нацрт Закона о правима детета и заштитнику права детета који, иако још није усвојен, за циљ има, како се наводи у разлозима за доношење закона, свеобухватно уређење пословне способности детета ради усаглашавања праксе и терминологије и превазилажења проблема који тренутно уређење опште и посебне пословне способности задаје професионалцима који одлучују о правима детета.²⁰

Предмет овог мастер рада јесте поступак за судску еманципацију детета са освртом на праксу Основног суда у Нишу. На одабир теме утицало је неколико фактора. Чињеница да се овај поступак тиче непосредно интереса и права детета и да се ради о друштвено осетљивој теми, жеља да се види у којој мери су деца упозната са својим правима и колико је наш правни систем спреман да, попут напреднијих земаља, прихвати схватање међународних организација да је дете равноправан члан друштва. Као релативно нов поступак у нашем правном систему, који итекако има велики правни и уопште животни значај, биће теоријски сагледан кроз општа правила ванпарничног процесног права и њихову примену на један од посебних поступака за уређење личних стања и биће анализирана судска пракса Основног суда у Нишу у вођењу овог поступка. Циљ рада је да се сагледавањем законске регулативе схвати значај поступка, уоче изазови и проблеми у вођењу овог поступка и уважавању права детета и да се истраживањем увиди стање судске праксе у овој области и уједначеност праксе с обзиром да сам закон врло скромно даје смернице судијама поводом овог конкретног поступка, упућујући на сходну примену одредаба Закона о ванпарничном поступку које регулишу поступак за давање дозволе за ступање у брак.²¹

Први део рада посвећен је појму пословне способности. У првом поглављу је кроз анализу теоријских решења и законске регулативе објашњен појам пословне способности и њене врсте, а другом поглављу представљени су начини њеног стицања, у циљу стварања подлоге за даље анализирање теме рада.

У другом делу изложен је нормативни оквир поступка за судску еманципацију детета. У првом поглављу овог дела посветили смо се начелима ванпарничног процесног права и њиховој примени, субјектима овог поступка као и другим битним институтима ванпарничног поступка. У другом поглављу разрађен је ток првостепеног поступка за судску еманципацију детета, са детаљном обрадом начина његовог покретања и доказних средстава која се користе ради припремања подлоге за одлуку. Треће поглавље тиче се одлуке ванпарничног суда, њене садржине и дејства. Четврто поглавље посвећено је

---

²⁰ Видети *Образложење Нацрта Закона о правима детета и заштитнику права детета*, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, (електронска верзија), преузето 23.09.2020. године, <https://www.minrzs.gov.rs/sr/konkursi/nacrt-zakona-o-pravima-deteta-i-zastitniku-prava-deteta-javni-poziv-za-javnu-raspravu>

²¹ Чл. 360 ПЗ

другостепеном поступку, односно могућности улагања жалбе на решење ванпарничног суда и одлучивања о њој.

У трећем делу рада, на основу спроведеног емпиријског истраживања, биће анализиран поступак у пракси Основног суда у Нишу. Увидом у предмете ванпарничног одељења суда биће сагледан профил малолетног предлагача, доказна средства која су у поступку коришћена, а нарочито обавезно мишљење здравствене организације и органа старатељства о духовној зрелости предлагача, као и то како их је суд ценио, даље, какве је одлуке доносио и да ли је било покренутих поступака по жалби.

У завршном, четвртом делу изложена су запажања и закључци ауторке на основу резултата целокупног истраживања.

I. ПОСЛОВНА СПОСОБНОСТ

1. Појам и врсте пословне способности

Пословна способност је правни концепт који подразумева способност правног субјекта да својим изјавама воље заснива, преноси, мења и гаси права и обавезе, као да својим изјава производи таква дејства у односу на друге.²² Иако представља предуслов за остваривање свих људских и грађанских права и слобода, пословна способност је променљива нормативна конструкција, што потврђују историјскоправна и нормативна истраживања.²³ Потпуну пословну способност нема свако физичко лице. Сваки правни поредак води рачуна о разликама које реално постоје између физичких лица с обзиром на њихов узраст и њихове психичке способности.²⁴

Постоји неколико теоријских приступа појму пословне способности.

Према такозваној активистичкој концепцији, која полази од активности субјекта према својим правима и обавезама, пословна способност се дефинише као способност вршити своја права, ставити их у покрет, или располагати са њима у корист других лица. Укратко речено, пословна способност је реализација присутне правне способности.²⁵

Према волунтаристичкој концепцији, која за критеријум дефинисања користи присуство воље за вршење правних радњи, пословна способност се дефинише као способност призната једном лицу од стране законодавства за вршење правних аката. Како се правни акт извршава применом воље, то се пословна способност састоји у поседовању воље да се правни акт изврши. Према овој теорији, малолетници и душевно оболела лица су пословно неспособна зато што им недостаје воља за извршење правних послова.²⁶

Трећа концепција, такозвана концепција свесне радње, полази од стања свести субјекта приликом предузимања правних радњи и дефинише пословну способност као могућност стицања права и обавеза својим радњама.²⁷

Према персоналистичкој концепцији, пословна способност се дефинише као својство физичког лица за лично предузимање правних аката. То је способност управљати

---

²² Н. Петрушић, К. Бекер, *Пословна способност у контексту људских права*, op. cit., стр. 120.

²³ Ibid.

²⁴ Г. Станковић, *Ванпарнични поступак за стицање пословне способности*, у: *Правни живот: тематски број "Право и међународне интеграције"* бр. 13, том 5 (2008), Удружење правника Србије, Београд, 2008, стр. 171.

²⁵ М. Митић, *Физичко лице*, Зборник радова Правног факултета у Нишу бр.17/1978, стр. 76.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid. стр. 77.

собом, себе штитити у правном промету и својим сопственим радњама постизати правне резултате.²⁸

И коначно, према теорији о самосталној радњи, пословна способност је правним поретком призната способност за самостално заснивање субјективних права и преузимање обавеза. Самосталност у предузимању правних аката и склапању правних послова, значи да субјекту права није потребно присуство законског заступника. Физичко лице слободно одлучује у сфери својих субјективних права да ли ће један правни посао закључити и каква ће бити природа тог посла. Његова способност није заснована за тачно одређени правни посао, као што је то случај код посебне пословне способности, већ представља најширу и комплексну могућност за предузимање било које правне радње. Истовремено, пословна способност значи сносити одговорност за своје поступку вануговорне природе, као и за поступке одређеног круга других лица.²⁹

Свакој од ових концепција упућују се одређене критике на рачун недостатка елемената за њено потпуно дефинисање или пак претеране ширине у дефинисању, али сагледавањем свих њих могу се уочити битне претпоставке за одређивање њеног појма и извести коначан закључак да пословна способност представља способност физичког лица да самостално и својом вољом предузима правне радње и закључује правне послове којима стиче одређена права и обавезе односно да давањем изјава воље произведе настанак, промену и престанак грађанских субјективних права.³⁰

Посматрано са аспекта законског регулисања, пословну способност регулише ПЗ и то тако што, најпре у основним одредбама закона у члану 11, прописује начине њеног стицања, а затим у члану 64, у другом делу закона „Дете под родитељским старањем“, регулише општу пословну способност детета и то тако што децу разврстава у две категорије – млађи малолетници и старији малолетници. Даље, у петом делу закона, под називом "Лишење пословне способности" законодавац регулише пословну способност пунолетног лица које због сметњи у психофизичком развоју није способно за нормално расуђивање и старање о својим правима и интересима, те из тих разлога може бити потпуно или делимично лишено пословне способности и у степену пословне способности бити изједначен са млађим или старијим малолетником.³¹

На основу излагања и анализе одредби ове две главе ПЗ, можемо уочити неколика врста пословне способности. Потпуно пословну способност редовно имају пунолетна лица уколико нису из законских разлога ње лишена. Ограничену или делимичну пословну способност имају старији малолетници, од навршене 14. до 18. године живота као и

---

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

³¹ Видети чл. 11, чл. 64, чл. 146 и чл. 147 ПЗ.

пунолетна лица која су делимично лишена пословне способности због сметњи у психофизичком развоју и сведена на степен пословне способности старијих малолетника. Коначно пословну неспособност имају млађи малолетници до 14. године живота и пунолетна лица која су у судском поступку потпуно лишена пословне способности због неспособности за расуђивање.

За даље разумевање и обраду теме овог рада, фокусираћемо се на законску поделу пословне способности деце. Млађем малолетнику, детету које није навршило 14. годину живота, законодавац допушта да самостално предузима извесне правне послове за које је проценио да нису ризични за дете, а чије предузимање омогућава да дете стиче извесна искуства; то су послови којима дете прибавља искључиво права, послови којима не стиче ни права ни обавезе и правни пословни малог значаја.³² Иако законодавац није унео експлицитну општу одредбу о пословној неспособности детета, прописујући само посебна правила о способности детета да самостално предузима извесне правне послове, очигледно је да, по важећем правилу, млађи малолетник није пословно способан. У погледу правне судбине послова које је млађи малолетник самостално склопио изван граница своје пословне способности, важи правило да је овакав правни посао ништав те да не може да произведе правно дејство, чак и кад се његов законски заступник сагласио са закључењем правног посла.³³ Старији малолетник, дете које је навршило 14. годину живота, има делимичну пословну способност. Он може самостално предузимати све правне послове које може предузимати и млађи малолетник, с тим што поред њих, може предузимати и све остале правне послове, али уз претходну или накнадну сагласност родитеља као законских заступника.³⁴ Уколико су у питању правни послови којима дете располаже непокретном и покретном имовином велике вредности, за њихову пуноважност неопходна је претходна или накнадна сагласност органа старатељства.³⁵ Када је у питању пуноважност правних послова старијег малолетника, које је предузео без сагласности родитеља, за разлику од ништавости која прати послове млађег малолетника, овде су такви правни послови рушљиви и могућа је њихова конвалидација накнадним одобрењем родитеља односно органа старатељства.³⁶

Поред опште пословне способности коју регулише ПЗ, предвиђен је читав низ посебних пословних способности, овим и другим законима, које обезбеђују да дете независно од степена опште пословне способности, самостално предузме одређени правни посао, односно правну радњу, што може учинити само лично, без могућности да у овој сфери буде заступано.³⁷

---

³² Н. Петрушић, *op. cit.*, стр. 45.

³³ *Ibid.*

³⁴ *Ibid.* стр. 46.

³⁵ Чл. 193, ст. 3 ПЗ.

³⁶ Н. Петрушић, *op. cit.* стр. 46.

³⁷ Н. Петрушић, *op. cit.* стр. 46

Дакле, за самостално склапање правних послова, није увек потребна потпуна пословна способност. Лица која су ограничено пословно способна или која су пословно неспособна, могу самостално склапати правне послове ако им закон то допушта. Присуство законског заступника се овим поводом не захтева јер је заштита тих лица већ садржана у избору правног посла који могу закључити.³⁸ Разлика између потпуне и посебне пословне способности је у домену њене примене као и у начину одређивања објективних претпоставки за њено стицање. Посебна пословна способност представља могућност за склапање тачно одређеног посла и домен њене примене ограничен је оквирима сваког правног посла посебно. Ван тог правног посла, посебна пословна способност, према последицама које изазива изједначава се са пословном неспособношћу или ограниченом пословном способношћу.³⁹ Посебна пословна способност присутна је у многим гранама права, у грани породичног, наследног, статусног и радног права. Тако, тестаменталну способност стиче дете са навршених 15 година живота уколико је способно за расуђивање.⁴⁰ Брачну способност као способност за закључење брака и вршење права и дужности у браку стиче малолетник са навршених 16 година живота уколико се утврди да је стекао потребну телесну и душевну зрелост.⁴¹ Особа женског пола која је навршила 16. годину живота може слободно одлучити о прекиду трудноће, а особа мушког пола истог узраста искључиво лично може признати очинство.⁴² Такође, такозвана консултативна или партиципативна способност призната је малолетнику као вид посебне пословне способности, која подразумева право али и обавезу да малолетник буде консултован и то приликом заснивања усвојења и хранитељства, промене личног имена, давања сагласности за стицање и престанак држављанства, пристанка на предложену медицинску негу, давања сагласности за признање очинства.⁴³

Родитељи су дужни да дете социјализују, да га саветују и да га упуте у друштвене и правне односе и да га оспособе за самосталан живот. Да би се то постигло и остварило, родитељи треба да омогуће да се дете постепено осамостаљује и да постепено самостално стиче права и обавезе које су примерене његовом узрасту и достигнутом степену зрелости.⁴⁴ Право малолетника да врши поједина лична, неимовинска права и права која се тичу његовог статуса, иако нема потпуно пословну способност, зависи од његове способности за расуђивање⁴⁵ и достигнутог узраста.⁴⁶ Статус малолетног лица, који се

---

³⁸ М. Митић, *op. cit.* стр. 83

³⁹ *Ibid.* стр. 84.

⁴⁰ Н. Петрушић, *op. cit.* стр. 47.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ Г. Станковић, *op.cit.* стр. 173.

⁴⁵ Способност за расуђивање малолетног лица које даје изјаву о признању очинства мора да провери и констатује орган пред којим малолетник даје изјаву коа представља, по својој правној природи, једнострано правни посао. Орган пред којим се даје изјава мора да утврди да је малолетно лице свесно значаја изјаве коју даје и последица које она производи. Орган пред којим се даје изјава нема задатак да провери постојање

заснива на схватању да је дете, због телесне и душевне незрелости, неспособно да се само стара о себи и својим интересима, и које право низом норми, које припадају различитим гранама права, штити, у интересу њега самог и читавог друштва, престаје по самом закону достизањем одређеног узраста. Малолетници, који су уживали, поред националне и наднационалну правну заштиту, стичу статус пунолетног лица и неограничену пословну способност.⁴⁷

Несумњиво је да ПЗ представља значајан корак у унапређењу укупног положаја деце и да је, у основи, усклађен са међународним стандардима у области права детета.⁴⁸ Међутим, сагледавањем важећих прописа о пословној способности детета, намеће се закључак да је утврђивање прецизних граница пословне способности детета у важећем спрском праву тежак задатак јер се правила налазе у више законских аката, што доводи до отежане примене закона и остваривања законских интенција.⁴⁹

Комитет за права детета је у закључним разматрањима поводом иницијалног извештаја Републике Србије о примени КПД, нагласио потребу Републике Србије, да у склопу већ спроведене реформе законодавства у домену људских права и права детета, размотри усвајање свеобухватног Закона о детету. Изразио је и забринутост због, још увек, неусклађеног законодавства са одредбама Конвенције.⁵⁰ Доношењем свеобухватног Закона о деци, како Комитет у закључном разматрању 9 година касније наводи, представљало би значајан изазов и напредак у унапређењу права детета у држави потписници. Расутост одредаба о правима деце по различитим законима утицало је на њихово отежано остваривање, на рад судских и управних органа и на то да деца слабо познају своја права.⁵¹

опште способности личности, већ само способност за расуђивање која се односи на само признање очинства. С друге стране, исти услови се захтевају и када је у питању изјава мајке којом се она саглашава са изјавом о признању очинства, којом она пристаје на заснивање родитељства. Пошто признање очинства није везано за рок, ако је признато очинство детета које је навршило шеснаест година живота, потребно је да се и оно сагласи са признатим очинством, те је неопходно да је и оно способно за расуђивање. Детаљно о томе: З. Поњавић, *Породично право*, Правни факултет, Крагујевац, 2007, стр. 197-198.

⁴⁶ Нпр. Малолетник који је навршио шеснаест година и који је способан за расуђивање, има право да призна очинство или да да изјаву којом се саглашава са пријавом мајке у којој је ознаћен као отац детета. Малолетна мајка која је старија од шеснаест година и способна је за расуђивање има право да да изјаву којом се саглашава са изјавом о признању очинства. Видети: Г. Станковић, *op.cit.*, стр. 173.

⁴⁷ Г. Станковић, *op.cit.* стр. 171.

⁴⁸ Н. Петрушић, *op. cit.* стр. 48.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ Consideration of reports submitted by state parties under article 44 of the convention, Concluding observations: Republic of Serbia, Comitee on the rights of the child, CRC/C/SRB/CO/1 20 June 2008 (electronic version), преузето дана 20.08.2020. године, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fSRB%2fCO%2f1&Lang=en.

⁵¹ Concluding observations on the combined second and third periodic reports od Serbia, Comitee on the rights of the child, CRC/C/SRB/CO/2-3, 7 March 2017, (electronic version), преузето дана 20.08.2020. године

2. Начини стицања пословне способности у праву Републике Србије

У свим правним системима правила о пословној способности детета су резултат настојања да се успостави равнотежа између потребе да се заштите млађа деца, а да се, са друге стране, старијој деци призна она мера слободе која обезбеђује њихов аутономни развој. На основу ових правила, може се проценити успех законодавца да помири низ међусобно супротстављених општих и појединачних циљева: да правностваралачка воља детета буде уважена, да се детету омогући склапање правних послова како би стицало искуства, развијало своје способности и припремало се за равноправно учешће у пословном животу заједнице, да се дете заштити од ризика који се због његовог животног неискуства и недовољне зрелости могу јавити, а да се са друге стране заштите трећа лица као потенцијалне стране уговорнице и родитељи односно друга лица која се старају о детету и да се обезбеде услови да на најбољи начин врше своје заступничке дужности.⁵²

Детињство је социјална категорија која је историјски и културно променљива, премда представља перманентни део друштвене структуре.⁵³ Као социјална група, детињство трпи утицаје свих друштвених фактора који одређују глобално друштво, али се издвајају неки посебни (као нпр. породице, институције школства, дечије заштите и др.) који имају непосреднији утицај на њен положај.⁵⁴ У сваком случају, промена односа према овом делу популације је евидентна. Деци се признају специфичне психичке и физичке промене. С обзиром на завиности од одраслих и "моралну несавршеност" третирају се на посебан начин и припремају за живот у рационалном свету зрелости.⁵⁵ Свако дете са собом доноси своје унутрашње капацитете у процес у коме активно учествује. Деца нису пасивни „упијачи“ искустава, већ дају активан допринос властитом развоју. Деца имају много више капацитета него што се то пре претпостављало, мада треба имати у виду да су степен и врста њихових капацитета условљени контекстом и квалитетом искустава.⁵⁶

Уобичајена и најприроднија средина у којој дете живи, у којој се детињство и права детета остварују, јесте породица.⁵⁷ Међународно право не дефинише породицу. Разлог је то што је породица променљива категорија у зависности од историјских, социолошких,

---

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/SRB/CO/2-3&Lang=En.

⁵² Н. Петрушић, *op. cit.* стр. 40.

⁵³ М. Обретковић, М. Јањић – Комар, *Права детета – права човека*, Београд, Досије, 1996, стр. 13

⁵⁴ *Ibid.* стр. 12.

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ М. Пешић, Б. Бранковић, С. Томановић – Михајловић, В. Дејановић, *Партиципација младих под лупом*, Београд, Југословенски центар за права детета, 1999, стр. 15.

⁵⁷ Н. Вучковић – Шаховић, *Права детета и међународно право*, Југословенски центар за права детета, Београд, 2002, стр. 154.

економских, моралних и правних фактора.⁵⁸ На нивоу националних права, најчешће се правни однос детета и породице одражава у релативној анонимности детета. Приватност односа у породици спречава дете да као појединац искушава одговорност државе, што је суштина међународног права људских права. Савремени токови у међународноправној заштити деце теже промени оваквих односа на релацији држава – породица – дете и то на два начина: кроз већу афирмацију индивидуалних права и кроз давање већих овлашћења државама за мешање у унутрашњи живот породице.⁵⁹

Представа о детету у српској савременој култури налази свој извор у патријархалним обрасцима.⁶⁰ Патријархална култура заснива се на посебном систему вредности и идеологији. Њена највидљивија карактеристика јесте непроменљива хијерархија по полној и узрасној основи.⁶¹ Одрастање у целини у нашој култури носи суштинску противречност. С једне стране ту су заштићеност и поштеда од обавеза и одговорности, што оставља простор за релативну аутономност и одређени степен избора. С друге стране, живећи у заштићеном простору, деца и млади остају у позицији зависности и несамосталности.⁶² Различита друштва различито штите децу од од ризичних ситуација. Стратегије заштите најчешће имају две форме, удаљавање детета од неповољних околности и излагање детета извесним ризицима стављањем нагласка на самозаштиту. Друга стратегија је више у функцији развоја управо због чињенице да учешће детета у развоју властитих заштитних стратегија има јасну развојну вредност и носи добробит у односу на наметнуте, ограничавајуће, заштитне стратегије које га остављају у стању неискства.⁶³

Напредак који, је у оквиру међународне заштите људских права, направљен на плану права детета, у први план нам ставља партиципацију детета без чијег остварења није могуће обезбедити уживање његових осталих права. Партиципација се дефинише као процес размене у доношењу одлуке која се директно тиче одређеног појединца, као и окружења и заједнице у којој живи. С тим у вези стоји одговорност државе, родитеља, институција, да раде на стварању могућности као остварењу права на партиципацију деце и младих. Напомиње се да партиципација не значи стављање детета у позицију конфротације са ставовима и вредностима одраслих, већ стварање предуслова за практиковање процеса у коме дете заједно са одраслима доноси одлуке које га се тичу.⁶⁴

---

⁵⁸ Ibid. стр. 157.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid. стр. 18 и 19.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid. стр. 16.

⁶⁴ Ibid. стр. 25.

Такође, по питању способности детета, у литератури се истичу три битна мишљења. Реформистичка мишљења прихватају аргументе некомпетентности и изражавају сагласност око постепеног стицања компетентности од стране детета, чак често и много раније него што би се то могло очекивати. Радикални трендови истичу једнакост свих људских бића и потпуно одбијају горе поменути аргумент некомпетентности. И прагматичари истичу да деца имају сва људска права, укључујући аутономно уживање својих права, све док се у пракси не покаже да су некомпетентни.⁶⁵

Према одредбама ПЗ, стицање пословне способности могуће је на три начина: пунолетством и судском и законском еманципацијом. Начине стицања изложићемо у наредним одељцима.

2.1. Пунолетство

Редовни начин стицања пословне способности јесте пунолетство. Самим чином навршавања година пунолетства стиче се пословна способност, те није потребна никаква одлука или претходно вођење поступка. Пунолетством престаје родитељско право, дете почиње да се самостално стара о својим правима и интересима, а родитељ престаје да буде одговоран за поступке свог детета.⁶⁶ У случају да је дете због сметњи у психо-физичком развоју или болести неспособно да заштити своја права и интересе, продужиће се родитељско старање. Дете неће стећи пословну способност, већ ће се на основу судске одлуке продужити родитељско право све док трају разлози за то.⁶⁷

Посматрајући упоредноправна решења о тренутку стицања и обиму пословне способности, могу се начелно издвојити четири категорије: обим пословне способности повезан са узрастом детета; обим пословне способности повезан са способношћу за расуђивање, која се процењује у сваком појединачном случају; сваком детету је, без обзира на узраст и лична својства, призната способност да предузима правне послове уз сагласност родитеља; сваком детету у пуној мери је призната пословна способност.⁶⁸ Наш законодавац се определио за прву категорију, која пословну способност повезује са узрастом детета. Према члану 11. ПЗ, пунолетство се стиче са навршеном 18. годином живота, а потпуна пословна способност стиче се пунолетством.

Пунолетство представља одређен квалитативни израз у постепеном процесу интелектуалног и вољног сазревања личности. Те две компоненте представљају претпоставку за самосталну правну активност и њихов настанак је последица природног развоја од рођења па до достизања одређеног узраста. Сопствене вољне радње могуће су

---

⁶⁵ Ibid. стр. 21.

⁶⁶ М. Митић, *op. cit.* стр. 78 и 79.

⁶⁷ Видети члан 85 ПЗ.

⁶⁸ Н. Петрушић, *op. cit.* стр. 41.

када се оствари контрола над својим понашањем и развије свест о својој дужности.⁶⁹ Дакле, пунолетство представља комплексни процес у вољном и интелектуалном уобличавању личности, који није само индивидуално одређен, већ и друштвено условљен и кога прати сазнање о етичким вредностима и правним нормама које владају у друштву.⁷⁰

2.2. Законска еманципација

Поред пунолетства, малолетник, према ПЗ, може стећи пословну способност и еманципацијом.⁷¹ Еманципација представља стицање пословне способности пре законом одређеног узраста. У случају еманципације не захтева се да малолетно лице достигне пунолетство да би стекло пословну способност. С обзиром на достигнути физички и душевни развој, малолетник се фактички налази у стању које се изједначава са пунолетством, те то фактичко стање само треба довести у склад са правним захтевом о стицању пословне способности.⁷²

Пунолетство као објективан начин стицања пословне способности је нееластичано, јер својим критеријумом о доминацији просечности искључује оне појаве које од ње одступају.⁷³ Због тога се, код еманципације, методом индивидуалне процене утврђује присуство оних вредности за које се објективно претпоставља да су присутне достизањем пунолетства.⁷⁴ Пошто су у питању одступања од опште постављеног правила за стицање пословне способности, еманципација се нужно везује за одређен поступак и одређен правни акт. Она је резултат једне субјективне, квалитативне оцене присутних духовних и физичких квалитета малолетног лица која одговара захтевима пословне способности, затим провере ангажованости интереса малолетника за њено превремено стицање и оцене о усклађености тих општих захтева са друштвеним разлозима који оправдавају примену установе еманципације.⁷⁵

Еманципација је позната у свим савременим правним системима, али су могуће њене различите варијанте. Нека законодавства познају већину облика еманципације док друга само неке од њих. Према субјектима који одлучују о еманципацији и њеним правним последицама, могући облици еманципације су: вољна еманципација, која је разрађена нарочито у француском праву и настаје изјавом родитеља пред судијом; законска еманципација и судска еманципација.⁷⁶

---

⁶⁹ М.Митић, *op. cit.* стр. 78 и 79.

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ Видети члан 11 ПЗ.

⁷² М.Митић, *op. cit.* стр. 79.

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ *Ibid.* стр. 80.

ПЗ познаје законску еманципацију, попут раније ЗБПО, а уводи и облик судске еманципације. Иако законска еманципација датира још из периода важења претходног закона којим је регулисана област породичног права, Комитет за права детета у закључним разматрањима поводом другог и трећег периодичног извештаја о примени КПД у Републици Србији, изнео је своју забринутост али и предлог Република Србија измени свој ПЗ и уклони могућност законске еманципације.⁷⁷

Законска еманципација је начин превременог стицања пословне способности склапањем брака. Облик еманципације који не представља новину у српском законодавству, представља ситуацију у којој малолетник, на основу одлуке суда, ступа у брак и тиме стиче пословну способност. Сходно одредби ПЗ, према којој се пословна способност стиче закључењем брака, еманципација наступа на основу саме законске одредбе, те се из тог разлога и назива законска еманципација. Њој претходи поступак за давање дозволе за ступање у брак у случају малолетства, али у том поступку суд само одлучује о диспензацији брачне сметње. За њен настанак потребно је да будући супружници поседују брачну способност, која субјективно одговара захтевима пословне способности, утврђену у посебном поступку и да је брак, који је склопљен по одобрењу суда, пуноважан.⁷⁸ Другим речима поступак за давање дозволе за ступање у брак је поступак за оцену брачне зрелости. Добијањем дозволе за ступање у брак, малолетник стиче брачну способност, а закључењем брака стиче општу пословну способност. У овом поступку проверава се и утврђује да ли су испуњене све нужне претпоставке за заснивање брачне заједнице између малолетника и лица с којим он намерава да ступи у брак. Зато је овај поступак институција кроз коју се огледа став друштва према браку и која, између осталог, утиче и на број бракова у земљи.⁷⁹

Увођење законске еманципације оправдава се разлозима по којима је пословна неспособност супруга у супротности са концепцијом да се брак заснива на сагласној вољи брачних другова, да брак настаје и да се једино може одржати ако то супружници желе. Брак је установа која искључује сваки правни утицај споља. Супружници не могу да формирају своју заједницу, ако се свако од њих налази под старатељством или бригом родитеља. Због тога, потреба да се оствари циљ брака, као и начело равноправности брачних другова, налажу да супружници имају статус пословно способних лица.⁸⁰

---

⁷⁷ Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Serbia, Committee on the Rights of the Child, *op.cit.*

⁷⁸ *Ibid.* стр. 81.

⁷⁹ Г. Станковић, *Поступак за давање дозволе за ступање у брак у случају малолетности*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 1982, стр. 198.

⁸⁰ *Ibid.*

У неким законодавствима склапање брака повлачи за малолетне супружнике само делимичну еманипацију односно стицање пословне способности у ограниченом обиму. Они стичу посебну пословну способност за склапање правних послова, сем оних којим располажу својим правима. У другим законодавствима, попут домаћег, долази до стицања потпуне пословне способности за супружнике.⁸¹

Малолетник постаје еманципован закључењем брака коме претходи дозвола суда. У поступку за давање дозволе за ступање у брак у случају малолетства, надлежни суд утврђује, пре свега, да ли је предлог за покретање поступка поднело само малолетно лице, да ли је навршило 16 година живота и да ли постоји његова лична намера и жеља да закључи брак. Суд испитује да ли су ови услови испуњени тако што саслушава малолетника лично, без присуства других лица. Уколико утврди да постоји слободна намера малолетника да закључи брак, у даљем току поступка испитује да ли су испуњени услови за давање дозволе за ступање у брак предвиђени правилима материјалног права, при чему треба да утврди и испита његова лична својства, имовно стање и друге битне околности које се односе не само на малолетног предлагача, већ и на лице са којим предлагач жели да закључи брак. Лична својства предлагача, која се тичу пре свега његове телесне и душевне зрелости, суд утврђује на основу прибављеног мишљења здравствене организације и органа старатељства. По потреби суд може да изведе и друге доказе и прибави друге податке, који нису наведени у предлогу, уколико сматра да је то потребно за правилно фомрирање чињеничне подлоге за одлучивање. Поступак се окончава одлуком суда која може бити позитивна или негативна, у зависности од тога да ли одбија или усваја предлог малолетника, на основу које се може закључити пуноважан брак пред надлежним органом.⁸²

2.3. Судска еманципација

Судска еманципација је облик еманципације према којој малолетник стиче пословну способност на основу одлуке суда. Овај облик еманципације познавао је Српски грађански законик. Малолетник, који наврши 18 година живота, према СГЗ, могао се по свом захтеву, а по пристанку родитеља, еманциповати одлуком судије, при чему стиче посебну пословну способност која малолетнику допушта самостално располагање својим правима, сем права на непокретностима.⁸³ Међутим, ЗБПО, који претходи важећем ПЗ, није познавао ову установу, док тадашњи Закон о браку и породичним односима Словеније прописује судску еманципацију у њеном посебном облику, а то је облик који данас прихвата српско право.⁸⁴

---

⁸¹ Ibid.

⁸² Г. Станковић, *Грађанско процесно право, II свеска Ванпарнично и извршно процесно право*, Ниш, 2007, Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 88.

⁸³ М. Митић, *op. cit.* стр. 80.

⁸⁴ Ibid.

ПЗ предвиђа могућност стицања потпуне пословне способности, на основу судске одлуке, малолетном лицу које је навршило 16. годину живота, а постало је родитељ и достигло је телесну и душевну зрелост потребну за самостално старање о сопственој личности, правима и интересима.⁸⁵

Прихватање овог облика еманципације резултат је потребе да малолетник што пре успостави родитељски однос са својим дететом и да му се омогући да родитељско право врши самостално, без правног утицаја свог законског заступника.⁸⁶ Оправдање оваквог законског решења је управо у ситуацији у којој се стицање пословне способности одобрава. Према одредбама ПЗ родитељско право изведено је из дужности родитеља да се старају о детету.⁸⁷ Старање родитеља о детету чини садржину родитељског права и подразумева да родитељи имају право и дужност да се старају о детету. Старање о детету обухвата: чување, подизање, васпитавање, образовање, заступање, издржавање те управљање и располагање имовином детета.⁸⁸ Из тако формулисаних одредби закључује се да малолетник не би могао пуноважно да врши родитељске дужности које има према свом детету, уколико не би стекао пословну способност. За доношење било какве одлуке, у смислу поменутог члана 68. става 2. ПЗ, потребно је да малолетник има способност да пуноважно даје изјаве воље. С тога је оправдано да малолетник у овој ситуацији стекне пословну способност. У супротном, још увек би остао под старатељством својих родитеља који би се појављивали као његови законски заступници у било којој врсти одлуке.

Детаљнији изглед поступка и правила поступка судске еманципације детета, односно поступка стицања пословне способности, као и мотиве за његово увођење, изложићемо у наредном поглављу.

---

⁸⁵ Чл. 11, ст. 3 ПЗ.

⁸⁶ М.Митић, *op. cit.* стр. 80 и 81.

⁸⁷ Члан 67 ПЗ.

⁸⁸ Члан 68, став 1 и 2 ПЗ.

II ПОСТУПАК ЗА СУДСКУ ЕМАНЦИПАЦИЈУ ДЕТЕТА

У савременом праву дете ужива статус аутономног правног субјекта и самостални је титулар људских права и слобода, прилагођених његовим развојним потребама, чиме се обезбеђује задовољавајући степен слободе личности и самоодређења детета. Проширење легислативних граница аутономије детета као правног субјекта, до којег је дошло крајем двадесетог века, одвијало се кроз два паралелна процеса, установљавања посебних пословних способности и конституисања партиципативних права.⁸⁹ Новим ПЗ успостављен је породичноправни систем компатибилан савременом европском законодавству и пракси, којим је нарочито уважен нови карактер породичних односа и права детета.

Све више долази до изражаја схватање да достизање одређеног узраста, уколико су испуњени и други услови који су предвиђени правом, може да доведе до стицања потпуне пословне способности и пре пунолетства. Законодавац креира посебан нормативни основ и омогућава да малолетно лице, које је достигло одређену психо-физичку способност, стекне потпуну пословну способност и пре пунолетства из низа различитих правно-политичких разлога. Процес еманципације деце, који је текао паралелно са процесом еманципације жена, донео је промене у систему културних вредности, које се између осталог испољавају и као промене у погледу уобичајених схватања о сексуалним слободама и репродуктивним правима. Промене су се рефлектовале и у домену породичног права. Традиционални концепт породичне организације доживео је трансформацију у том смислу што се, с једне стране, дете, а не породица нашло у фокусу законских, социјалних и политичких мера, што је дете постало субјект а не објект права и што су, с друге стране, промењени услови у погледу права малолетних родитеља и њихових права и дужности. Дете је, као субјект права, стекло низ права, која нису изведена из права и дужности родитеља, и која су раније имала само одрасла лица.⁹⁰

Процес еманциповања деце имао је за циљ либерализацију права деце, посебно њиховог права на приватност и смањивање ауторитета родитеља.

Право на приватност, које је као једно од основних људских права гарантовано низом међународних конвенција, између осталог, предвиђа право свих људи, у складу са принципом једнакости и недискриминације, да доносе аутономне одлуке које се тичу њиховог сопственог сексуалног и репродуктивног живота и да њихова сексуална и

---

⁸⁹ Н. Петрушић, *Право детета на слободно изражавање мишљења у новом породичном праву Републике Србије*, у: Научна конференција "Новине у породичном праву" (ур. Г. Станковић), 2006, Ниш, Правни факултет, стр. 99.

⁹⁰ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 174 и 175.

репродуктивна права буду гарантована и поштована. Право на приватност постало је универзално право на интиму које је признато свакоме.⁹¹

КПД предвиђено је да и дете има право на приватност и да нико нема право да се меша у сферу његове приватности.⁹² Право на приватност признато Конвенцијом имало је за последицу изједначавање деце са одраслима и у сфери сексуалних и репродуктивних права, иако сама Конвенција експлицитно не формулише репродуктивна права малолетника.⁹³

Такође, једно од уставних права је и право на слободно одлучивање о рађању, односно право на родитељство.⁹⁴ Ово право, везано за најинтимније потребе личности, припада свакоме, па и малолетном лицу. Право на слободно родитељство малолетним лицима у Републици Србији раније је било признато одредбама ЗБПО.⁹⁵ Чланом 4. било је предвиђено да право на слободно одлучивање о рађању имају сва лица која су способна за расуђивање. За остваривање овог права није била предвиђена доња старосна граница. Због тога се сматрало да је доња старосна граница узраст од 14 година, испод које се малолетници сматрају потпуно пословно неспособним, док би старији малолетници право на слободно родитељство могли да остварују зависно од способности за расуђивање.⁹⁶ Уколико је малолетно лице генеративно способно јер је способно за оплођивање односно рађање, а способно је за расуђивање, оно има могућност да самостално врши права из корпуса слободног родитељства, под условом да може да формира и изрази сопствену вољу и слободно изврши избор сопственог понашања. У литератури се истиче да је за вршење овог права потребна посебна способност која се не може изједначити са општом пословном способношћу, те да се ради о способности за остваривање права малолетника који је у стању да донесе разумну одлуку која се односи не само на активно, непосредно и аутономно вршење права, већ и у погледу фактичких и правних последица које као резултат самог вршења права могу да наступе.⁹⁷ Право на слободно одлучивање о рађању малолетно лице остварује природним путем, у браку који је закључило пошто је добило дозволу од суда или ван брака.⁹⁸

Комитет за права детета усвојио је Општи коментар број 4, на тему здравља и развоја адолесцената у контексту КПД. Комитет прописује да адолесценти до 18. године живота имају сва права загарантована Конвенцијом, имају права на посебне мере заштите

---

⁹¹ Ibid.

⁹² Чл. 16 КПД.

⁹³ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 175.

⁹⁴ Чл. 63 Устава.

⁹⁵ Чл. 4 ЗБПО.

⁹⁶ Видети М. Јанковић, *Коментар Закона о браку и породичним односима*, Београд, 1981, стр. 7.

⁹⁷ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 176 и 177.

⁹⁸ Ibid.

и у складу са развојним могућностима могу прогресивно да остварују своја права. Адолесценција је период који карактерише убрзане физичке, спознајне и социјалне промене, које обухватају и сексуално и репродуктивно сазревање, постепен раст способности за преузимање зрелог понашања и улога које укључују нове одговорности које захтевају нова знања и способности. Адолесценција такође поставља нове изазове у односу на здравље и развој услед релативне рањивости адолесцената и притисака које врши друштво и њихови вршњаци, у смислу прихватања ризичног здравственог понашања. У ове изазове спада и развијање личног идентитета и однос према сопственој сексуалности. Према речима Комитета, државе потписнице нису поклониле довољно пажње посебним потребама адолесцената као имаоцима права и унапређивању њиховог здравља и развоја. Зато је циљ овог коментара да се подигне свест и обезбеде смернице и подршка у напорима држава да поштују и гарантују права адолесцента кроз утврђивање посебних стратегија и политика. У циљу унапређења здравља и развоја адолесцената, државе потписнице се обавезују да поштују право адолесцената на приватност и поверљивост, да створе безбедну и подржавајућу средину и у ужем и ширем животном окружењу, тако што ће на националном нивоу израдити и спровести законодавство, политике, програме којима се унапређује развој адолесцената кроз развијање институција, установа и служби којима је циљ добробит адолесцената. Коментаром је изражена и забринутост Комитета због тога што рано склапање брака и рађање представљају значајне факторе у здравственим проблемима адолесцената који даље доводе до других проблема; наиме, често адолесценти у тим случајевима напуштају школовање, друштвено су маргинализована, долази и до других последица попут оних штетних због раних трудноћа и последица по ментално здравље адолесцената. Из тог разлога је битно да државе створе сигурно и поверљиво окружење у коме би пре свега превентивно деловали на начин развоја адолесцената али и уз добро организован и обучен државни апарат помоћи им да се носе са различитим животним ситуацијама, и на крају, укинути могућност закључивања малолетничких бракова.⁹⁹

Треба истаћи да се Комитет за права детета у оба закључна разматрања поводом иницијалног и другог и трећег извештаја Републике Србије о примени КПД дотакао питања малолетничке трудноће. У првом закључном разматрању истиче забринутост због чињенице да не постоји свеобухватна државна стратегија или систематски одговори на питања из области здравља адолесцената, као и због екстремно високе стопе трудноће међу тинејџерима. Предлаже да држава обезбеди услуге саветовалишта за адолесценте, која ће бити осетљива за питања деце и осигуравати поверљивост као и да предузме делотворне мере за установљавање услова за поштовање права деце на приватност.¹⁰⁰ У

---

⁹⁹ General comment no. 4 (2003) *Adolescent Health and Development in the Context of the Convention on the Rights of the Child* (Electronic version), преузето дана 25.08.2020. године <https://www.refworld.org/docid/4538834f0.html>.

¹⁰⁰ Consideration of reports submitted by state parties under article 44 of the convention, Concluding observations: Republic of Serbia, Committee on the rights of the child, op.cit.

наредном закључном разматрању, предлаже да држава развије свеобухватну едукацију прилагођену узрасту о сексуалном и репродуктивном здрављу, укључујући и информације о планирању породице и опасностима ране трудноће, као и да адолесцентима и адолесценткињама осигура несметан приступ сексуалним и репродуктивним здравственим услугама.¹⁰¹

Комитет за права детета, неколико година касније, усваја Општи коментар број 20 на тему остваривања права детета у адолесценцији. Комитет сматра да примена права КПД треба да узме у обзир узраст деце и развојне могућности. Приступи усвојени за остваривање права адолесцената се знатно разликују од оних усвојених за млађу децу. Адолесценцију није лако дефинисати, различита деца достижу зрелост у различитим годинама и процес преласка из детињства у одрасло доба зависи од контекста и окружења, што се огледа у великом распону културних очекивања од адолесцената у националним законодавствима која дају различите прагове за улазак у активности. С тим у вези изражава забринутост да државе уговорнице не улажу у мере које су потребне да они уживају своја права и да се опште политике креиране за децу и младе често не баве адолесцентима у њиховој разноликости и нису адекватне да гарантују остваривање њихових права. У први план Комитет ставља поштовање њихових развојних могућности и повећане покретачке снаге да преузму одговорност и остваре своја права. Између осталог Коментар је поменуо различите групе адолесцената којима је потребна посебна подршка, међу којима су и адолесценти родитељи. Комитет препознаје адолесценте родитеље и тврди да је на држава да уведу адекватне интервенције социјалне заштите и да одговоре на специфичне захтеве адолесцената родитеља и старатеља.¹⁰²

Поступак за судску еманципацију детета, у литератури познат и као поступак за стицање пословне способности је нов посебан ванпарнични поступак, уведен и фрагментарно регулисан одредбама ПЗ.¹⁰³ У питању је посебан ванпарнични поступак за уређење личних стања, на који се сходно примењују одредбе ЗВП о давању дозволе за ступање у брак у случају малолетства.¹⁰⁴ Као што смо напред навели, суд у ванпарничном поступку одлучује и захтеву малолетног лица за стицање пословне способности, ако испуњава услове материјалног права прописане ПЗ, да је навршило 16. годину живота, да је постало родитељ и да је достигло телесну и душевну зрелост потребну за самостално старање о сопственој личности, правима и интересима.

---

¹⁰¹ Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Serbia, Committee on the rights of the child, *op.cit.*

¹⁰² General comment no. 20 (2016) *on the implementation of the rights of the child during adolescence*, Committee on the rights of the child, CR/C/GC/20, 6th December 2016, (electronic version), преузето 01.09.2020. године <https://ljudskaprava.gov.rs/sr/node/143>.

¹⁰³ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 73.

¹⁰⁴ Чл. 360 ПЗ.

ЗВП у примени је већ преко тридесет година. Тек неколико пута, у релативно кратким интервалима је измењен и допуњен. Новине су се углавном односиле на опште одредбе закона али и на неке од посебних поступака. Основна мотивација законодавца била је у томе што је овај закон један од ретких који није био у сагласности са Уставом из 2006. године али и са многим законима који су у међувремену доношени и циљевима који су пројектовани националним стратешким документима који се односе на правосуђе и правосудну политику. Иако је сазрело време да се донесе нов закон којим би се ванпарнична процедура уредила у складу са потврђеним међународним уговорима, препорукама Комитета за права детета, Комитета министара Савета Европе, европским правним стандардима и праксом Европског суда за људска права, законодавац се није определио за радикалне промене у домену ванпарничне процедуре.¹⁰⁵

Чињеница је да је ЗВП донет још 1982. године, међутим упркос парцијалном новелирању, застарео је и у нескладу је са савременим правозаштитним постулатима. У државама европског правног круга породично процесно право је већ дуги низ година једна од најдинамичних области грађанског процесног права. На то утичу промене у породичним односима и родитељству, подизање стандарда људских права и права детета, имплементација стандарда правичног суђења и бројни други фактори.¹⁰⁶ Реформа ванпарничног процесног права, до које ће свакако морати да дође, пре свега, због потребе да се и овај део правног система усклади са Уставом и са ратификованим међународним уговорима, као и због будућег укључивања у европске интеграције и усклађивања домаћег права са комунитарним правом, биће прилика да се креира и нов статусни ванпарнични поступак за стицање потпуне пословне способности малолетног родитеља.¹⁰⁷

С тим у вези стоји и чињеница да Комитет за права детета у закључним разматрањима поводом другог и трећег периодичног извештаја о примени КПД у Републици Србији, између осталог, навео предлог да Република Србија измени свој ПЗ уклањањем свих изузетака који омогућавају брак за млађе од 18 година.¹⁰⁸ Указујући на штетне последице дечијег брака, попут те да деца на тај начин могу постати жртве насиља, Комитет предлаже да Република Србија организује кампање подизања свести којима би се нагласиле штетне последице брака.

---

¹⁰⁵ Г. Станковић, *Нова законска решења у поступку за продужење родитељског старања*, у: *Право – теорија и пракса*, 2014, бр. 10 – 12, Правни факултет за привреду и правосуђе Нови Сад, Универзитет Привредна академија, 2014, стр. 1.

¹⁰⁶ Н. Петрушић, *Поступци у породичним стварима у савременом ванпарничном процесном праву Немачке*, у: *Правни живот*, тематски број *Право и друштвени императив*, бр. 12/2016, том IV, Удружење правника Србије, Београд, 2016, стр. 668.

¹⁰⁷ Г. Станковић, *op. cit.*

¹⁰⁸ *Concluding observations on the combined second and third periodic reports od Serbia, Comitee on the rights of the child, op.cit.*

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Републике Србије, издало је Инструкцију о начину рада центра за социјални рад као органа старатељства у заштити деце од дечијих бракова, у којој се изјашњава да су дечији, рани и принудни бракови у супротности са међународним правом и да представљају озбиљан друштвени проблем који захтева холистички приступ релевантних институција и установа.¹⁰⁹

Уколико буде извршена реформа законодавства и буду испоштоване мере Комитета, а нарочито горе поменуто уклањање одредбе о закључењу брака пре 18. године, то би итекако утицало и изменило правила поступка за судску еманципација детета.

Како не би дошло до кршења права детета која се штите у грађанским судским поступцима, потребно је усвојити савремена законска решења и пружати правну помоћ у породичноправним и другим грађанским судским поступцима. Најједноставније речено, створити концепт правосуђа прилагођен деци, који се темељи на идеји да се деци која долазе у контакт са правосудним системом мора посветити посебна пажња, што захтева корените измене у самом начину на који правосудни системи ступају у интеракцију са децом. У обликовању правосуђа прилагођеног деци треба применити принципе који оснажују децу да остваре своја права, обезбеђују процену и минимализовање изазова с којима се деца сусрећу на сваком кораку и у сваком аспекту судског поступка.¹¹⁰

1. Начела и субјекти поступка

1.1. Начела поступка

У ванпарничном поступку, као грађанском судском поступку, пружа се заштита грађанским субјективним правима, када се она не пружа по правилима парничног поступка.¹¹¹ Основна карактеристика ванпарничног поступка и ванпарничног процесног права уопште, је да не постоји општи ванпарнични поступак, већ општа правила ванпарничног процесног права и посебни ванпарнични поступци. У та општа правила спадају и основна начела ванпарничног процесног права као основни постулати на којима се поступци заснивају. Ванпарнична начела не прожимају на исти начин све посебне поступке, нити су на исти начин конкретизована у сваком од њих.¹¹²

---

¹⁰⁹ *Инструкција о начину рада центра за социјални - орган старатељства у заштити деце од дечијих бракова* Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Републике Србије, бр: 551-00-00100/2019-14 од 20.05.2019. године.

¹¹⁰ Н. Петрушић, *Прилагођавање правне помоћи потребама деце у контексту грађанског правосуђа*, у: *Правни живот: тематски број Право и заповест разума*, бр. 11 том 3, 2018, Удружење правника Србије, Београд, стр. 668.

¹¹¹ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 2.

¹¹² *Ibid.* стр. 24.

Поступак за судску еманципацију детета заснован је на начелу диспозиције, као процесном начелу које се тиче покретања, развијања, обликовања и окончавања поступка.¹¹³ Овај поступак за уређење личних стања се може једино покренути предлогом овлашћеног предлагача. Поред тога, малолетни предлагач може слободно диспонирати својим захтевом, те тако може повући совј предлог.¹¹⁴

Расправно и истражно начело, слично начелу диспозиције и официјелности, су процесна начела која се односе на иницијативу за прикупљање процесног материјала. Иначе, у ванпарничном поступку доминира истражно начело, због природе поступка и оно важи у оним ванпарничним стварима у којима због одсуства супротних интереса странака нема процесних гаранција да ће се ствар свестрано разјаснити активношћу самог предлагача. Насупрот томе, расправно начело преовладава када јавни поредак није заинтересован за то како ће бити уређени међусобни односи правних субјеката. У одређеним ванпарничним поступцима, нарочито у статусним стварима, каква је еманципација детета, суд је овлашћен да утврђује и чињенице које странке нису изнеле, ако су у питању правно релевантне чињенице, важне за доношење одлуке и уколико оцени да је потребно, може да изведе доказе и прибави податке и које малолетни предлагач није навео у предлогу.¹¹⁵

Начело изјашњавања учесника у ванпарничном поступку има свој основ у Уставу којим је предвиђено право на јавно расправљање о правима о којима се одлучује о поступку као кључном обележју права на правично суђење.¹¹⁶ Право странке на изјашњавање у судском поступку је, исто тако, и последица уставног начела о праву на правну заштиту и начела једнакости и равноправности грађана пред законом и у поступку пред судом. Из ових принципа произлази право учесника у ванпарничном поступку на изјашњавање пред судом, јер се само на тај начин остварује његово право да као субјект активно учествује у поступку у коме се одлучује о његовим правима и интересима. Право на изјашњавање пред судом обезбеђује учеснику могућност да у једностраначком ванпарничном поступку који се према њему води узме активно учешће и да својим изјашњавањем утиче на одлуку суда који одлучује и његовим правима и интересима.¹¹⁷ Домашај овог начела је специфичан и другачији од начела обостраног саслушања у парничном поступку, иако оба начела имају исти правнополитички и правнотехнички значај. Начин на који су ова начела операционализована у парничном и ванпарничном

---

¹¹³ Ibid. стр. 25.

¹¹⁴ Ibid. стр. 74.

¹¹⁵ Ibid. стр. 26.

¹¹⁶ Г. Станковић, *Начело изјашњавања учесника у ванпарничном поступку*, у: Правни живот, тематски број: Право и достојанство, том III, бр. 11/2013, Удружење правника Србије, Београд, 2013, стр. 683.

¹¹⁷ Ibid.

поступку последица је њихове специфичне намене, природе и конструкције али и саме позиције и улоге коју имају странке у овим грађанским судским поступцима.¹¹⁸

Начело јавности, је у овом поступку сужено, чак и потпуно искључено. Имајући у виду да се ради о малолетном лицу као учеснику поступка и да суд саслушава малолетника без присуства других лица, управо како би стекао увид у његову намеру и способност за старање о сопственој личности, законодавац је у овом поступку искључио јавност.¹¹⁹ Начело јавности, у смислу свог правнополитичког значаја, остварује се тек доношењем одлуке којом се дозвољава стицање способности, која је конситутивне природе и уписује се у одговарајуће матичне евиденције.¹²⁰

Даље, у овом поступку доминира начело усмености, с обзиром да се обавезно одржава усмена расправа на којој се саслушава малолетни предлагач и по потреби друга лица. О обавезности и значају усмене расправе говори и одредба закона према којој ако предлагач не дође на рочиште које је заказано за његово саслушање или за извођење доказа, сматраће се да је повукао свој предлог.¹²¹

Начело непосредности, паралелно са начелом усмености, такође доминира у овом поступку. Иако ово начело није иначе доминантно у ванпарничном поступку и нема онај значај који има у парничном поступку, овде је, због саме природе ванпарничне ствари, потребно непосредно уверавање судије у личност малолетника ради одлучивања о његовој способности да се самостално стара о својим правима и интересима.¹²²

Од осталих начела ванпарничног процесног права битних за овај поступак, треба споменути још и начело слободне судске оцене доказа уз дужност суда да образложи своју одлуку, начело судског поучавања неуке странке и начело посебне заштите неспособних лица које је конкретизовано кроз дужност суда да обавештава орган старатељства о покренутом поступку, да тражи мишљење од органа старатељства, позива га на рочиште и ставља му поднеске и одлуке.¹²³

1.2. Субјекти поступка

Субјекти ванпарничног поступка су, пре свега, субјекти процесног односа који је заснован да би се пружила правна заштита у једној ванпарничној ствари. То су ванпарнични суд и ванпарничне странке. Поред њих, јављају се и ткз. секундарни субјекти

---

¹¹⁸ Ibid. стр. 684.

¹¹⁹ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 74.

¹²⁰ Ibid. стр. 78.

¹²¹ Ibid. стр. 74.

¹²² Ibid. стр. 28.

¹²³ Ibid. стр. 30 и 31.

ванпарничног процесног односа, као они који долазе у контакт са судом када се решава једна ванпарнична ствар.¹²⁴

У поступку за судску еманципацију детета, као субјекти јављају се ванпарнични суд, малолетни предлагач као странка односно, према посебном техничком термину, учесник и секундарни субјекти, сведоци и орган старатељства.

Ванапарнични суд је главни орган ванпарничног поступка. У највећем броју поступака суди судија појединац, као што је случај и са овим поступком. Стварно надлежни судови за одлучивање о предлогу за стицање пословне способности су основни судови. Месно надлежан суд у статусним стварима је суд на чијем подручју предлагач има пребивалиште односно боравиште. Прописани критеријум предвиђен је у интересу лица у чијем интересу се поступак води, ради ефикаснијег и економичнијег вођења поступка.¹²⁵

Како поступак за стицање пословне способности има једностраначки карактер, малолетно лице које је постало родитељ и од суда захтева одлуку о еманципацији, је једини овлашћени предлагач за покретање поступка. Изричитом законском одредбом малолетном лицу је призната активна процесна легитимација јер се ради о поступку у коме треба да се одлучи о његовом личном статусу.¹²⁶ Уколико оба малолетна родитеља покрећу поступак заједнички, поступак не би изгубио једностраначки карактер, већ би се то третирано као спајање два поступка.¹²⁷ Како одлучује његовима о правима и интересима, суд је дужан да се руководи принципом најбоњег интереса детета. Према Општем коментару број 5 Комитета за права детета, на тему општих мера за примену Конвенције о правима детета, у свим активностима које се тичу деце, најбољи интереси детета биће од првенственог значаја. Приликом спровођења свих активности од стране институција социјалног старања, суда и административних органа, постоји дужност примене принципа најбољег интереса тако што ће систематски размотрити на који начин су или могу да буду угрожена права и интереси детета њиховим одлукама и активностима.¹²⁸

Као секундарни субјекти јављају се, пре свега, сведоци. Они су доказно средство, које се често користи у овом поступку, најчешће како би детаљније испитао и стекао сазнања о самој личности малолетног предлагача.

---

¹²⁴ Ibid. стр. 11.

¹²⁵ Ibid. стр. 12.

¹²⁶ Г. Станковић, *op. cit.*, стр. 179.

¹²⁷ Ibid. стр. 74.

¹²⁸ General comment no. 5 (2003) *General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child*, Committee on the rights of the child, CRC/GC/2003/527, November 2003 (electronic version), преузето 25.08.2020. године <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/general-comment-no-5-general-measures-implementation-convention-rights-child>.

Последњи, али не мање важан субјекат, јесте орган старатељства. У ванпарничном поступку, он се може јавити као странка – предлагач, као учесник који у својству овлашћеног органа учествује у поступку, као законски заступник, вештак и као помоћни орган суда. У статусним и породичним стварима учествује као обавезни или нужни учесник који је овлашћени орган када се одлучује о правима и интересима малолетника или других лица која су под посебном друштвеном заштитом и кад није предлагач.¹²⁹ Када је орган старатељства по самом закону дужан да као овлашћени орган узме учешће у поступку, ванпарнични суд је дужан да га обавести о покретању поступка, да му доставља поднеске учеснике и одлуке против којих је дозвољен правни лек без обзира да ли он фактички учествује у поступку. Уколико сматра да је то потребно ради заштите интереса малолетника и других лица која су под посебном друштвеном заштитом, суд је дужан да позове орган старатељства и да му одреди рок у коме може да пријави своје учешће, а док не истекне судски рок дужан је да застане са поступком.¹³⁰

Пошто се у поступку за судску еманципацију детета одлучује о правима малолетног лица, пошто су она под друштвеном заштитом, суд је дужан да о покренутом поступку обавести орган старатељства, да га позива на рочишта и да му доставља поднеске и одлуке против којих је дозвољено изјавити правни лек.¹³¹

Законодавство Републике Србије, за разлику од, рецимо, законодавства Републике Словеније, није овластило орган старатељства на покретање овог поступка, већ само на узимање учешћа у поступку ради заштите права и интереса малолетног предлагача који је постао родитељ и његовог малолетног детета. Орган старатељства овлашћен је да износи чињенице које предлагач није изнео, да предлаже извођење доказа и да изјављује правне лекове.¹³²

Орган старатељства је врло битан субјект поступка. Његова процена зрелости малолетника у овом поступку може бити од одлучујућег значаја. Поред тога, у овом поступку орган старатељства штити како интересе малолетног предлагача, тако и интересе његовог детета. Због тога је битно да држава обезбеди услове за квалитетан и ефикасан рад овог органа. На ову тему је и Комитет за права детета Републици Србије дао одређене препоруке. Предложио је предузимање следећих корака: примена делотворних мера за постизање јаче подршке и боље социјалне помоћи породицама креирањем једне свеобухватне и детаљне породичне политике, унапређење и интензивирање

---

¹²⁹ Г. Станковић, *Процесни положај центра за социјални рад као органа старатељства у грађанском судском поступку*, реферат са Стручног скупа: "Процесни положај центара за социјални рад пред судовима", 26. и 27.09.2013. године, Дивчибаре, преузето 30. 07. 2020. године, http://www.asocijacijasr.org/prof_dr_gordana_stankovic.pdf.

¹³⁰ Ibid. стр. 15.

¹³¹ Г. Станковић, *op.cit.*, стр. 180.

¹³² Ibid.

професионалне обуке социјалних радника, проширење обима и побољшање квалитета социјалне и психолошке подршке деци и породицама.¹³³

У том смислу, Комитет истиче као позитивне текуће напоре државе да обезбеди поштовање ставова детета, али и забринутост што традиционалне праксе и културолошки ставови у породици, школама и одређеним социјалним и судским институцијама и даље ометају пуно остварење права деце да остваре своје ставове.¹³⁴

1.3. Страначка и ванпарнична способност

Страначку способност, као способност да се буде странка једном у ванпарничном поступку, имају сва физичка и правна лица. Како је предуслов за поседовање страначке способности правна способност, сва физичка и правна лица могу бити странке у поступку. Поред њих, та могућност је законом призната и одређеним државним органима који у ванпарничном поступку штите јавне интересе и може бити призната судском одлуком појединим облицима организовања и удруживања. Како је у овом поступку, који је једностраначки, странка односно учесник малолетни предлагач, који је лице у праву, његова страначка способност се не доводи у питање, нити је постоје нека одступања од правила парничне процедуре.¹³⁵

Међутим, ванпарнична способност, када је у питању поступак за стицање пословне способности, је правилима ванпарничног права посебно предвиђена. Ради се о способности за пуноважно предузимање ванпарничних радњи. Ванпарнично способна странка може самостално да предузима ванпарничне радње и да радње осталих ванпарничних субјеката према њој изазивају одређено дејство. Првенствено, ванпарнична способност се, попут парничне способности, изједначава са пословном способношћу. Али, правила о ванпарничној способности су још и специфична и одговарају природи и циљу ванпарничног поступка. Према њима, да би странка имала могућност да пуноважно предузима ванпарничне радње, није неопходно да увек има пословну способност.¹³⁶ И у ванпарничном поступку, по правилу, ванпарнично је способна странка која има потпуну пословну способност. Пунолетна странка којој је пословна способност делимично ограничена, ванпарнично је способна у границама своје пословне способности. Малолетна странка је ванпарнично способна у границама своје пословне способности а лица којима је одузета пословна способност немају ванпарничну способност.¹³⁷

---

¹³³ Consideration of reports submitted by state parties under article 44 of the convention, Concluding observations: Republic of Serbia, op.cit.

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Г. Станковић, op. cit. стр. 19.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Ibid. стр. 20.

Од ових основних правила постоје изузеци, када странкама у одређеним поступцима сам закон признаје ванпарничну способност и када суд овласти странку која нема пословну способност на предузимање радњи у поступку ради остварења својих права и интереса уколико сматра да је у стању да схвати значење и правне последице тих радњи.¹³⁸

Оно што је нама интересантно и битно за поступак судске еманципације детета јесте напред споменути први изузетак. Малолетном предлагачу, који има делимичну пословну способност, самим законом је за овај поступак призната ванпарнична способност.¹³⁹ Практични значај је у томе у овом поступку није допуштено да малолетног предлагача заступају његови законски заступници, родитељи или старатељи, јер му је самим законом призната активна процесна легитимација. Малолетно лице, које као субјект већ има делимичну пословну способност, на овај начин жели да прошири границе своје пословне способности и стекне потпуну пословну способност.¹⁴⁰

Истраживања у упоредном праву показују да је у процесу усклађивања националних породичноправних система са КПД значајан корак у побољшању положаја био унапређење његове процесне позиције у свим судским и административним поступцима. Да би се процесно операционализовао онај статус који дете има у домену материјалног права, било је неопходно изградити процесне инструменте који ће омогућити да дете буде стварни субјект у свим поступцима у којима се, непосредно или посредно, одлучује о његовим правима. То је подразумевало да се детету обезбеди пун процесни субјективитет и његова независна правна репрезентација у поступку, као и да се уобличи такви процесни механизми који ће омогућити да дете буде информисано о свим аспектима правне ствари, да његове аутентичне жеље и мишљење буду утврђени, размотрени, вредновани и уважени и остваре одређени утицај на садржину саме одлуке. Само такав свеобухватни приступ могао је да обезбеди да у поступцима који се, непосредно или посредно, тичу права и интереса детета, дете има онај степен аутономије који има и у сфери материјалног права, те да у поступцима ужива исти онај третман који уживају пунолетна лица.¹⁴¹

---

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 179.

¹⁴¹ Н. Петрушић, *op. cit.*, стр. 170.

2. Ток првостепеног поступка

2.1. Покретање поступка

Поступак за судску еманципацију детета се покреће предлогом малолетне странке која је постала родитељ. Како је поступак једностраначки, уколико оба малолетна родитеља покрену заједнички покрену овај поступак, и даље задржава свој једностраначки карактер, а доћи ће до спајања два поступка која су истовремено покренута. Предлог се подноси основном суду на подручју на коме малолетни предлагач има пребивалиште односно боравиште.¹⁴²

Садржина предлога мора бити таква да покаже да су испуњени материјалноправни услови за судску еманципацију. Тако, предлагач, поред личних података, мора да наведе чињенице на којима заснива предлог и доказе о тима чињеницама; да наведе и докаже да је старији од шеснаест година, да је постао родитељ, да је достигао телесну и душевну зрелост неопходну за самостално старање о сопственој личности, правима и интересима. Оно што је карактеристично код овог предлога, јесте то да предлог мора да садржи и захтев да малолетни родитељ одлуком суда стекне пословну способност. Тај процесни захтев представља предмет судског одлучивања у поступку судске еманципације.¹⁴³

Почевши од ове фазе, у складу са начелом диспозиције, малолетни предлагач може да повуче свој предлог. Повлачење може бити у форми поднеска који садржи изричиту вољу малолетника о повлачењу предлога или као усмена изјава на рочишту. Ова могућност постоји од када је предлог поднет па до правноснажности решења ванпарничног суда којим је одлучено о стицању потпуне пословне способности. Ако предлог буде повучен пошто је донета првостепена одлука, ванпарнични суд ће констатовати да је првостепена одлука без дејства и ставиће је ван снаге.¹⁴⁴ До повлачења предлога још може доћи и уколико малолетник не дође на рочиште заказано за његово саслушање, а уредно је позван и не оправда свој изостанак, када наступа фикција о повлачењу предлога.¹⁴⁵

---

¹⁴² Г. Станковић, *op. cit.* стр. 179.

¹⁴³ *Ibid.* стр. 180.

¹⁴⁴ У одредби чл. 12 Закона о ванпарничном поступку законодавац је употребио некоректан термин јер говори о укидању првостепене одлуке као последици повлачења предлога. Пошто је сам предлагач повукао предлог, он је предузео једну диспозитивну ванпарничну радњу којом је одустао од свог захтева да му се призна потпуна пословна способност. Укидање одлуке је увек санкција за незаконитост одлуке која се доноси у поступку за контролу њене законитости. Пошто је сам предлагач диспонирао својим процесним захтевом суд може само да констатује да је предлог повучен, да је донесена одлука без правног дејства и да је стави ван снаге. Видети Г. Станковић, *Ванпарнични поступак за стицање пословне способности*, *op. cit.*, стр. 180.

¹⁴⁵ *Ibid.*

Суд, најпре, извиђа да ли је предлог поднет од стране овлашћеног предлагача односно самог малолетног лица, тако што саслушава малолетника. Уколико утврди супротно, решењем одбацује предлог, из разлога што нису испуњене процесне претпоставке за вођење поступка.¹⁴⁶

Када утврди да је предлог поднело само малолетно лице, суд потом испитује да ли су испуњени материјалноправни услови за стицање пословне способности и то тако што саслушава малолетног предлагача и изводи доказе који се односе на материјалноправне чињенице које су услов за судску еманципацију.

Као што смо напред навели, у делу о субјектима, суд обавезно обавештава орган старатељства о покренутом поступку. Осим што је суд дужан да му доставља поднеске, одлуке и позива га на рочишта и овлашћења органа старатељства у овом поступку такође су широка. Пре свега због самог циља његовог учешћа у поступку, заштите права и интереса малолетног предлагача и његовог малолетног детета али и чињенице да је мишљење органа старатељства о зрелости малолетног предлагача кључан доказ.

2.2. Доказна средства

У поступку судске еманципације суд треба да утврди да ли је предлагач старији од шеснаест година, да испита да ли је предлагач достигао потребну телесну и душевну зрелост која је неопходна за самостално старање о сопственој личности, правима и интересима, коју имају пунолетна лица, да ли је малолетник стекао статус ванбрачног родитеља и да утврди и испита лична својства и друге битне околности које се односе на предлагача.¹⁴⁷

Како би утврдио све правнорелевантне и материјалноправне чињенице и створио чињеничну подлогу за одлучивање, суд изводи доказе предложене у предлогу за покретање поступка али, по потреби, може да изведе и друге доказе који нису предложени и да одлучи да прибави друге податке.¹⁴⁸

Суд обавезно саслушава малолетника. У складу са начелом усмености, одржавање јавне расправе у овом поступку је увек обавезно. На тај начин суд се може непосредно уверити у степен зрелости малолетника као и у друга лична својства малолетника, с обзиром да је суд тај који ће коначно одлучити да ли малолетни предлагач способан да се стара о својим правима и интересима и интересима свог детета. Саслушање се обавезно одржава без присуства других лица.

---

¹⁴⁶ Ibid. стр. 181.

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Ibid.

По потреби, суд ће салушати и друга лица, било да је малолетни предлагач предложио њихово саслушање или да је суд оценио да је то целисходно, а све ту у циљу придобијања додатних информација о личности малолетника. Та друга лица ће најчешће бити родитељи или стараоци али и друга блиска лица која су у ситуацији да пруже потребне информације.

Поред ових, малолетни предлагач у предлогу наводи и писане доказе којим потврђује наводе из предлога. То би, рецимо, био доказ о навршеним годинама живота, доказ о рођењу детета, што се може доказати изводом из матичне књиге рођених, али и друге наводе, рецимо о школовању или запослењу малолетног предлагача. Суд, такође, може одлучити да прибави и друге податке уколико сматра да су потребни.

Да би утврдио релевантне чињенице које се односе на психо-физичку зрелост малолетног предлагача, суд треба да прибави мишљење здравствене организације о телесној и душевној зрелости малолетника, као и мишљење органа старатељства да би могао да утврди да ли постоје поједини услови који се тичу самог личног својства предлагача.

У складу са начелом непосредности, ако оцени да је то потребно ради утврђивања релевантних чињеница, суд ће све, или само поједине доказе, извести на рочишту.¹⁴⁹

3. Одлуке суда

Поступак за судску еманципацију детета може бити окончан на неколико начина. Редовно окончање подразумева доношење решења којим суд усваја или одбија предлог малолетника за стицање пословне способности, и то тек након што утврди релевантне чињенице и да је ванпарнична ствар сазрела да о њој буде одлучено. Међутим, до окончања поступка може доћи и пре потпуног утврђивања чињеничног стања, у ком случају суд опет доноси одлуку у виду решења.¹⁵⁰

Уколико малолетни предлагач повуче предлог, изричито поднеском или усмено на рочишту, суд ће обуставити поступак решењем. Иста ситуација ће бити и ако наступи фикција о повлачењу предлога, односно када предлагач пропусти рочиште за које је одређено његово саслушање, када га погађају последице преклузије.¹⁵¹

---

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid. стр. 180.

Суд може одбацити предлог малолетника, такође решењем, већ у првој фази поступка, пре него што се упусти у утврђивање постојања материјалних услова, уколико утврди да предлог није поднет од самог малолетног лица које треба еманциповати. Овде суд одбија предлог због непостојања процесних претпоставки за вођење поступка.

Коначно, мериторна одлука суда, следи након што је суд утврдио потребно чињенично стање. Суд може решењем одбити предлог малолетника за стицање пословне способности, уколико нису испуњени услови предвиђени материјалним законом, дакле уколико малолетник није навршио 16 година живота, није постао родитељ или се суд, након саслушања и извођења доказа мишљења здравствене организације и органа старатељства, уверио да малолетник није стекао потребну душевну и телесну зрелост да се стара о својим правима и интересима као и интересима свог детета. У супротном, суд ће решењем усвојити предлог малолетника. Ова одлука је контитутивне природе. Када постане правноснажна предлагач је еманципован и стекао је потпуну пословну способност у области личних и имовинских права и у потпуности је изједначен са пунолетним лицима у погледу вршења и заштите права.¹⁵²

Правноснажно решење којим је промењен лични статус предлагача и малолетник стекао потпуну пословну способност, ванпарнични суд без одлагања спроводи тако што га доставља матичару надлежном за вођење матичне књиге рођеног за малолетног предлагача.¹⁵³

4. Другостепени поступак

Систем правних лекова у ванпарничном процесном праву има специфичан изглед, управо због саме природе и циља ванпарничног поступка али и специфичних правила о страначкој и процесној легитимацији учесника поступка. Једини редовни правни лекови јесу жалба и предлог за враћање у пређашње стање, док постоји низ ванредних правних лекова са специфичним правилима.¹⁵⁴

Против првостепеног решења ванпарничног суда којим је одлучено о стицању пословне способности малолетника, могуће је уложити жалбу и то у року од 15 дана од дана достављања одлуке. Могућност за изјављивање жалбе призната је малолетном предлагачу и то само против решења којим је његов предлог одбијен. Како је малолетник сам покренуо поступак у циљу стицања пословне способности, његов правни интерес за побијање одлуке постоји само ако је предлог одбијен. Поред предлагача, процесна легитимација за изјављивање жалбе призната је и органу старатељства, и то само против

---

¹⁵² Ibid. стр. 181.

¹⁵³ Ibid. стр. 182.

¹⁵⁴ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 60.

решења којим је предлог малолетника усвојен. Како је поступак вођен на иницијативу малолетника а орган старатељства има дужност заштите интереса малолетника, његов правни интерес за побијање позитивне одлуке суда постоји уколико сматра да суд није правилно оценио способност малолетника.¹⁵⁵

Када су у питању карактеристике и ток другостепеног поступка, пре свега, жалба је по правилу суспензивна и спречава наступање правних последица решења, осим уколико суд у конкретном случају својом одлуком не укине суспензивно дејство жалбе. Неограничен је правни лек, што значи да жалилац може изјавити жалбу због материјалних, материјалноправних и процесноправних неправилности, а такође може неограничено износити нове чињенице у жалби и предлагати нове доказе. Иначе, према томе ко о њој одлучује, истовремено је и ремонстративан и деволутиван правни лек. Првостепени суд, коме се подноси жалба и који цени њене процесне претпоставке попут браговремености, уредности и дозвољености, има овлашћење да испита и њену основаност и да сам, својим новим решењем, преиначи или укине раније решење. По правилу је ово увек могуће у једностраначким ванпарничним стварима из разлога што не постоје супротни интереси странака. Уколико првостепени суд нађе да је он сам не може усвојити, доставља је вишем – другостепеном суду на решавање. Одлука другостепеног суда може бити одбацујућа, одбијајућа, када се и потврђује првостепено решење или усвајајућа, у ком случају другостепени суд укида првостепено решење и враћа првостепеном суду на поновно одлучивање.¹⁵⁶

Против правноснажног решења другостепеног суда донетог у овом поступку, од ванредних правних лекова, није дозвољена ни ревизија нити предлог за понављање поступка. Једина могућност јесте та да предлагач поново покрене исти поступак уколико се у међувремену промене одређене околности, и да поново захтева да стекне потпуну пословну способност.¹⁵⁷ Једини ванредни правни лек који је допуштен и могућ је неблагоприятна жалба и то против решења којим је одбијен предлог за признавање потпуне пословне способности јер се изјављивањем овог ванредног правног лека не вређају права других лица.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 181.

¹⁵⁶ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 63.

¹⁵⁷ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 182.

¹⁵⁸ *Ibid.*

III АНАЛИЗА ПОСТУПКА ЗА СУДСКУ ЕМАНЦИПАЦИЈУ ДЕТЕТА У ПРАКСИ ОСНОВНОГ СУДА У НИШУ

1. Оквир истраживања

За потребе комплетне обраде теме рада, поред сагледавања законске регулативе и излагања нормативног оквира поступка за судску еманципацију детета, било је потребно спровести и емпиријско истраживање како би се целокупан поступак видео у пракси, уочиле његове карактеристике, значај, учесталост, стање и уједначеност судске праксе у вођењу овог поступка. На основу добијених резултата дошло би се одређених података и закључака на основу којих бисмо могли да извршимо и поређење нормативног оквира и карактеристика поступка у пракси.

Идеја је била да се уз помоћ направљеног упитника, чији се пример налази на крају овог рада, прикупе подаци увидом у предмете ванпарничног одељења Основног суда у Нишу и да се употребом социолошког и статистичког метода изложе резултати и важна запажања. Како је поступак за судску еманципацију детета уведен ПЗ, предмет истраживања били су правноснажно окончани поступци у периоду од 2015. до 2019. године, у циљу прикупљања квалитетног и довољног узорка за обраду.

Након састављања упитника и одобрења за спровођење истраживања, емпиријско истраживање је започето, међутим ситуација у Основном суду Нишу је променила његов ток. Наиме, од самог увођења поступка у наш правни систем до данас постоји само један предмет, један ванпарнични поступак по основу стицања пословне способности пре пунолетства вођен пред нишким судом.

Сматрајући да је овај случај интересантан, нимало једноставан, да обухвата учешће других државних органа, различите правне институте а чак и прилагање доказа из паралелно вођеног парничног поступка али и да је интересантна чињеница зашто овог поступка у пракси готово да нема, аутор је донео одлуку да своје истраживање базира на овом случају и претвори га у студију случаја.

Држећи се планираног садржаја и поднаслова, изложићемо целокупан ток случаја.

2. Профил предлагача

Како бисмо увидели значај и сврху вођења поступка и стекли основну слику о сваком предмету појединачно, у нашем случају само једном предмету, потребно је направити профил предлагача с обзиром на следеће компоненте: пол, узраст, порекло и породичне прилике.

Предлагач је женска особа, која је постала родитељ и тог истог месеца навршила шеснаесту годину живота. Ученица средње школе и активна спортисткиња, живи у граду, оба родитеља врше родитељско старање, обоје високог стручног образовања, ангажовани на привременим/повременим пословима. Нема доказа, нити навода о било каквој дисфункцији породице.

Предлагач покреће поступак лично уз ангажовање адвоката као свог пуномоћника. У предлогу за покретање поступка, предлагач поред писмених доказа о свом узрасту и школовању, подноси доказ о томе да је постала родитељ уз детаљан опис целокупне ситуације. Такође, прилаже и налаз и мишљење здравствене организације, а наводи и да је покренула поступак добијања мишљења од стране органа старатељства за потребе вођења поступка за стицање пословне способности. Дакле, иако је одредбом ЗВП утврђена обавеза суда да прибави мишљење здравствене установе и да оствари одговарајућу сарадњу са органом старатељства¹⁵⁹, већ у овој фази поступка то чини сам предлагач. Битно је напоменути да у супротном предлог не би био одбачен као непотпун. Сматрам да је овакво решење законодавца веома добро, из разлога што је на тај начин отклоњена могућност да дође до одуговлачења и поновног покретања само зато што странка која је неука и млада, једном речју дете, није прибавила доказе о својим психо-физичким способностима, већ постоји и обавеза суда да то учини.

Ради потпуније разумевања случаја, изложићемо и профил другог родитеља. Пре свега, као што смо напред разјаснили, поступак за судску еманципацију детета је једностраначки, дакле, не постоји противник предлагача. Такође смо навели, према литератури, да би овај поступак могао да се води, потребно је да је предлагач стекао статус ванбрачног родитеља, дакле да није закључио брак са другим родитељем детета, јер би се у том случају водио потпуно други поступак, за давање дозволе за ступање у брак у случају малолетства и предлагач би стекао пословну способност по другом основу. У овом случају тај услов је предлагач испунио. Други родитељ је навршио двадесет година живота, студент, живи у граду, такође потиче из високо образоване породице сталних примања, без било каквих навода о дисфункционалности. Ове податке сазнајемо из Решења Основног суда у Нишу о усвајању предлога тужиоца (другог родитеља) за одређивање привремене мере да се малолетно дете поверава на привремено чување, старање и васпитавање оцу. Дакле, други родитељ је покренуо парницу пред Основним судом у Нишу за вршење родитељског права, те је ово решење приложено предмету ванпарничног суда.

Из истог решења сазнајемо и зашто је парнични суд донео овакву одлуку. Наиме, мајка детета, предлагач у поступку за судску еманципацију детета, донела је одлуку да

---

¹⁵⁹ Чл. 82 ст. 2 ЗВП.

своје дете да на усвајање. Надлежни Центар за социјални рад је овакву одлуку мајке испоштовао и дете сместио у хранитељску породицу, али не пре него што је од оца детета добио одобрење. Видевши, како центар у свом мишљењу, које ћемо у делу о доказним средствима образложити, наводи, да код оца детета постоји мотивација да се његова одлука измени, обавио је разговоре са оцем детета и његовом породицом и успешно утицао да се одлука о усвајању промени. Тада долази до покретања парничног поступка за вршење родитељског права и суд доноси горе поменуто решење зато што је на основу изведених доказа утврдио да отац поседује способност да адекватно преузме бригу над дететом, да је његова одлука да преузме бригу над дететом зрелија и аутентичнија. Дете се из хранитељске породице премешта код оца и његове породице, привремено, на чување, старање и васпитавање до коначне одлуке парничног суда.

Овде се уочава итекако аутентично ангажовање органа старатељства, онакво како Комитет за права детета захтева од држава, ради потпуније заштите права малолетника с једне стране, али и поштовање њихових ставова и помоћ саветовања при доношењу одлука.

3. Доказна средства

Предлагач од доказних средстава прилаже доказ да је навршила године потребне за вођење овог поступка, изводом из матичне књиге рођених. На исти начин доказује рођење детета. Прилаже и доказе о школовању. У самом предлогу за покретање поступка за судску еманципацију детета, предлагач не иде детаљније од навођења својих година, рођења детета и захтева да стекне пословну способност. Од доказа који треба да буду изведени на рочишту предлаже своје саслушање и саслушање својих родитеља у циљу презентовања суду целокупне слике о својој личностима, својствима и начину живота. Такође, у предлогу означава и налаз и мишљење здравствене организације и мишљење Центра за социјални рад "Свети Сава" Ниш, међутим њих не прилаже одмах већ наводи да су у изради и да ће бити достављени суду пре рочишта.

Уверење о здравственом стању предлагача је достављено суду. Налаз и мишљење ангажоване здравствене организације је следеће: предлагач је здравствено, физички и психички способна за старатељство над својим дететом. Поред објективног налаза о здравственом стању, постоји и образложен део о нервном и психичком стању предлагача. Надлежни лекар психијатријске струке наводи да је предлагач емоционално зрела особа без знакова асоцијалног понашања уз цитирање изјаве предлагача да јој је неопходно да стекне пословну способност и да је мотивисана и способна да се стара о својој ћерки, коју је психијатар ценио позитивно.

Мишљење Центра за социјални рад, међутим, није достављено. Предлагач обавештава суд да је започела поступак добијања мишљења о душевној зрелости али да је његово добијање једино могуће на захтев суда. Уследио је званичан захтев надлежног суда са позивом на број конкретнoг предмета и Центар за социјални рад је мишљење доставио суду. У том званичном захтеву запажена је једна недоследност. Наиме, ванпарнични суд налаже Центру за социјални рад да у року од осам дана достави мишљење да ли је предлагач постигла потребну за вршење права и дужности у браку, уз напомену да је постала родитељ. Дакле, иако се ради о ситуацији у којој је потребна процена зрелости малолетнице која не планира да ступи у брак, суд у званичном налогу од надлежног органа тражи процену способности за вршење права и дужности у браку. Да ли је у питању само техничка грешка, јер су иста правила поступка и за давање дозволе за ступање у брак пре пунолетства као и за судску емапципацију, или суд идентично цени способност и зрелост малолетника за вршење родитељских права и дужности као и брачних, остаје нејасно. По закључку аутора на основу увида у праксу суда, могуће је да ова два поступка ипак нису довољно разграничена и да уколико овакве недоследности и поистовећивања постоји код стручних лица, могуће је да постоји и код лаика, те да је то један од разлога зашто овог поступка у пракси, барем нишког суда, нема.

Центар за социјални рад у достављеном мишљењу изјављује да је укључен у рад са родитељима и широм породицом новорођеног детета након уступања месне надлежности у предмету заштите новорођеног детета од стране београдског Центра за социјални рад. Београдски Центар за социјални рад је сместио новорођено дете у хранитељску породицу након што је мајка у београдском породицишту дала изјаву о напуштању детета, коју је потписала са својим родитељима и оцем детета. Како је у поступку хитног збрињавања новорођенчета утврђено да сви чланови заправо живе у Нишу, да је пребивалиште малолетне мајке само привидно пребачено у Београд, уступљени су списи предмета нишком Центру како месно наслежном органу старатељства у решавању заштите малолетног детета. Стручни тим је од уступања предмета до проглашења ванредног стања у држави, имао контакт са широм породицом новорођеног детета. У раду су укључени и психолози Саветовалишта за брак и породицу при Центру, као чланови проширеног стручног тима, а све у циљу пружања психолошке подршке и оснаживања у погледу доношења одлуке о детету и процене мотивације родитеља за преузимање родитељске улоге. Након упознавања суда са ситуацијом, Центар изјављује да није у могућности да објективно мишљење да до заказаног првог рочишта, због увођења ванредног стања у држави због чега психолози нису у могућности да потпуно спроведу поступак процене душевне зрелости малолетне мајке и зрелост одлуке да прихвата непосредну бригу о детету. Изјављују још да ће по укидању ванредних мера директно пратити контакт детета са мајком као саставни део процене.

Мишљење аутора је да, насупрот горе споменутом, орган старатељства, па и суд, нису поступили одговарајуће у случају малолетне мајке. Наиме, у теоријском делу овог рада навели смо напоре Комитета за права детета да држава адолесцентима обезбеди безбедно и поверљиво окружење у коме могу бити поштована права адолесцената на приватност али уз пружање подршке адолесцентима родитељима у виду основних знања о здрављу и чувању деце, презентовање могућности о помоћи при испуњавању обавеза према деци за коју су одговорни као и подршка у даљем остваривању права на образовање, учешће и развој.¹⁶⁰ Из датог образложења Центра за социјални рад, надлежном суду, немамо увид у врсту подршке која је пружена малолетној мајци, а нарочито што из других доказа видимо промену у одлуци малолетне мајке да преузме бригу о детету и уопште, ангажованост због покренутог поступка. Како је дошло до промене мотивације код малолетне мајке, могуће је да би подршка која је изостала променила ток поступка за судску еманципацију детета.

Од осталих предложених доказа, попут саслушања учесника и сведока, ништа није изведено, с обзиром да се поступак окончао изричитим повлачењем предлога. Исто тако, суд није имао прилике да сам изведе доказе којима би се непосредно уверио у одређена лична својства малолетног предлагача. Мада, сматрамо, да је у ту сврху могло да послужи приложено решење парничног суда на основу кога је суд привремено поверио новорођено дете на чување оцу, која је управо аргументована разлозима, које даје исти орган старатељства, који се односе на личност оца насупрот својствима личности малолетне мајке.

Стручни тим и психолози саветовалишта проценили су да је очева одлука да преузме бригу о детету зрелија и аутентичнија. Донета раније уз пуну подршку породице порекла, која није оклевала ни у једном тренутку, има све услове правилан раст и развој новорођеног детета и аутентично подржава успостављање и одржавање контакта детета са малолетном мајком. Центар своје мишљење даје позивајући се на најбољи интерес новорођеног детета. Напомиње да су имали у виду да је малолетна мајка покренула поступак за стицање пословне способности пре пунолетства, али сматрају да исход поступка не утиче на дато мишљење у вези са привременим старањем.

4. Одлуке суда

Основни суд у Нишу донео је решење о повлачењу предлога након што је на првом и једином одржаном рочишту предлагач преко свог пуномоћника изјавила да повлачи предлог. Суд је истог дана донео решење којим се утврђује да је предлог за стицање пословне способности пре пунолетства повучен, а у складу са чланом 12 ставом 1 Закона о

---

¹⁶⁰ General comment no. 20 (2016), *op.cit.* стр. 16.

ванпарничном поступку према коме се предлог за покретање ванпарничног поступка може повући до доношења првостепеног решења.

Због чега за 15 година постојања законске одредбе о стицању пословне способности у пре пунолетства у случају родитељства, у пракси нишког суда постоји само један случај, остаје нејасно.

За разлику од поступака за судску еманципацију детета, покренутих и окончаних поступака за давање дозволе за закључење малолетничког брака, у пракси Основног суда има доста. Како поступак који већ постоји већ годинама уназад, који је преузет из претходног Закона који је регулисао породичне и брачне односе, могуће је да јавност у већој мери упозната са тим поступком, него са поступком за судску еманципацију.

Ипак, није занемарљива ни чињеница да се у нашем друштву још увек осећа патријархални дух и да наша земља тешко прихвата нове облике породица и нове облике животних заједница, попут ванбрачне заједнице или у овом случају, ванбрачног родитељства.

Ауторка уочава да је могуће да је разлог непостојања судски еманциповане деце то што малолетни родитељи пре рођења детета закључе малолетнички брак, као и да би ситуација могла да се промени уколико Република Србија измени законодавство, на препоруку Комитета за права детета, и најављене реформе се спроведу те се укине могућност закључења брака пре пунолетства.

IV ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Сprovedено емпиријско истраживање и теоријска анализа постојеће националне законске регулативе и упоређење са регулативом на међународном нивоу показују да схватање детета као компетентног бића да преузме већу одговорност и да самостално остварује своја права и интересе није задовољавајуће, а поступак за стицање пословне способности пре достизања одређеног узраста није довољно разрађен.

Модерни концепт права детета, базиран је на идеји да је дете, као људско биће, индивидуални титулар права и слобода, које остварује у складу са својом зрелошћу и развојним способностима, и да је за статус детета у породици и друштву од кључне важности право на самоопредељење, које отвара шири простор за његов аутономни развој и остваривање личних права и слобода. Процес проширења легислативних граница аутономије детета резултирао је проширењем пословне способности детета и гарантовањем низа партиципативних права која обезбеђују да дете буде активан чинилац живота у друштвеној заједници и свог властитог живота и развоја.¹⁶¹

Република Србија адекватно је инкорпорирала тај концепт у законодавном смислу. Доношење ПЗ мења патерналистички и пасивни однос према деци и њиховим правима и активностима. Регулише примену принципа најбољег интереса, прописујући када је држава дужна да се њиме води. Води се рачуна да се мишљење детета уважи када се ради о питањима које се тичу његове личности. Поштују се дететова партиципативна права и оно је представљено као члан друштва који може бити активан и равноправан. Проширене су границе пословне способности детета, нарочито млађих малолетника и прописивањем низа посебних пословних способности које раније нисмо познавали.¹⁶² Са друге стране, законодавац се није превише одмакао од протективизма, препознајући да, и поред прихватања деце као равноправних чланова друштва, потребно је пружити им заштиту и помоћ у остваривању права.

Анализа законских правила о пословној способности детета показује да законодавац није успео да изгради избалансиран нормативни оквир. Закључак који се први намеће јесте да је утврђивање прецизних граница пословне способности детета у важећем српском праву тежак задатак јер се правила налазе у више законских аката, што отежава примену закона и остваривање законских интенција. Са проблемима се срећу правни лаици, родитељи, наставници и друге особе које раде са децом али и правни стручњаци. Они могу бити превазиђени коначним усвајањем Закона о правима детета, на чему већ дуже време инсистира и Комитет за права детета.¹⁶³

---

¹⁶¹ Н. Петрушић, *op. cit.* стр. 169.

¹⁶² Н. Петрушић, *op. cit.* стр. 55.

¹⁶³ *Ibid.* стр. 52.

Основни принцип у тумачењу КПД је правило о развојним способностима детета, према коме повећање нивоа способности детета смањује његову потребу за инструкцијама и саветима и повећава способност да преузме одговорност за одлуке које се тичу његовог живота. Овај концепт у први план истиче индивидуалне способности детета а не његов узраст и заснован је на неколико чињеница; да деца у различитим окружењима и културама, суочена са различитим животним искуствима, стичу поједине физичке и когнитивне способности у различитим узрастима, при чему стицање тих способности зависи од низа различитих околности; ниво индивидуалне способности различит је, у зависности од степена достигнуте зрелости и природе права које остварује; у различитим контекстима, животним ситуацијама и у различитим областима друштвеног живота дете има потребу за различитим нивоом заштите, партиципације и степена аутономије.¹⁶⁴

Полазиште нашег законодавца за поделу пословне способности деце лежи у традиционалном концепту универзалног, детерминишућег линеарног развоја детета, применљивог на сву децу, који је скоро у потпуности превазиђен као неадекватан, како не рефлектује комплексност у погледу стварних способности и компетенција детета. Са друге стране и практични ефекти претераног протективизма нису у складу са принципом добробити детета јер спречавају његов аутономни развој, развој способности рационалног одлучивања и стицања неопходног животног искуства. Процес индивидуалног развоја детета је веома особен, динамичан и условљен многобројним и разноврсним факторима. Све то намеће потребу да се правне радње детета процењују с обзиром на његове актуелне когнитивне капацитете.¹⁶⁵

Из тог разлога, законодавац је увео још један начин стицања пословне способности пре законом одређеног узраста. Као што смо претходно навели, препознао је животну ситуацију која захтева различит степен аутономије, процену зрелости с обзиром на актуелне когнитивне способности, произашла из индивидуалног процеса развоја.

На међународном нивоу, препозната је адолесценција као животно раздобље, које, због свих својих специфичности, мора бити поштовано и заштићено. Између осталог, и могућност да доносе аутономне одлуке које се тичу њиховог сопственог сексуалног и репродуктивног живота и да њихова сексуална и репродуктивна права буду гарантована и поштована. Препорукама Комитета за права детета наложено је државама потписницама Конвенције да своје напоре усмере ка едукацији надлежних стручних лица у раду са адолесцентима и самих адолесцената, пре свега, о њиховим правима и могућностима и о њиховом здрављу.

---

¹⁶⁴ Ibid. стр. 41 и 42.

¹⁶⁵ Ibid. стр. 51 и 53.

Анализом одредаба о ванпарничном поступку за судску еманципацију, можемо увидети да се законодавац није нарочито посветио овом поступку. ЗВП донет је пре усвајања КПД. И поред неколико реформи у последњих пар година, није у потпуности успео да ванпарничну процедуру уреди у складу са потврђеним међународним уговорима, препорукама Комитета за права детета, Комитета министара Савета Европе, европским правним стандардима и праксом Европског суда за људска права.¹⁶⁶

Водећи принцип у свим судским поступцима који се тиче права, интереса и личности детета, је принцип најбољег интереса детета. Иако је ратификацијом КПД уведен у наше право, његова правилна примена је дискутабилна нарочито у поступку за судску еманципацију детета. Појам најбољег интереса детета се у законима користи као правни стандард. Како није ближе разрађен и операционализован, нити су наведене његове компоненте, у пракси то изазива тешкоће у процени најбољег интереса детета, са којима се професионалци често сусрећу.¹⁶⁷

С обзиром да је општепознат домаћи социо-културни миљем у коме доминирају традиционални патријархални заштитнички обрасци понашања према детету, питање је колико малолетници, адолесценти, верују да законодавац и читав државни апарат обезбеђује безбедно и поверљиво окружење у коме би могли да се слободно развијају, осамостаљују, у коме им је право на приватност и партиципацију поштовано и у коме могу самостално да штите своја права и интересе. Начин на који смо испоштовали задатак који нам је међународно право, на плану права адолесцената, задало, није задовољавајући.

Томе у прилог иде чињеница да у пракси готово да нема судски еманциповане деце. Као што смо на крају истраживачког дела у раду навели, остаје неразјашњено да ли су малолетни родитељи уопште упознати са овим поступком, или радије покрећу поступке за давање дозволе за малолетничке бракове.

Из тог разлога потребна је промена постојећих схватања и понашања према адолесцентима. Друштво још увек на њих гледа као некомпетентне особе и примењује стратегију заштићености и поштеде од обавеза и одговорности. Потребно је створити окружење у којима би се на правилан начин одвијао развој њихове личности, од раног детињства, преко адолесценског до одраслог доба. На држави је да обезбеди ефикасан и квалитетан рад органа, који долазе у контакт са децом, постизање јаче подршке и боље социјалне помоћи породицама креирањем једне свеобухватне и детаљне породичне политике, унапређење и интензивирање професионалне обуке социјалних радника, проширење обима и побољшање квалитета социјалне и психолошке подршке деци и

---

¹⁶⁶ Г. Станковић, *op. cit.* стр. 1.

¹⁶⁷ Н.Петрушић, Н.Вучковић Шаховић, *Права детета*, Ниш, 2015, Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 94.

породицама. И коначно, потребна је промена традиционалне праксе и културолошких ставова у породици, школама и одређеним социјалним и судским институцијама које даље ометају пуно остварење права деце да остваре своје ставове.

ЛИТЕРАТУРА

Вучковић – Шаховић Н., *Права детета и међународно право*, Југословенски центар за права детета, Београд, 2002

General comment no. 4 (2003) *Adolescent Health and Development in the Context of the Convention on the Rights of the Child* (Electronic version),
<https://www.refworld.org/docid/4538834f0.html>

General comment no. 5 (2003) *General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child*, Committee on the rights of the child, CRC/GC/2003/527, November 2003 (electronic version), <https://resourcecentre.savethechildren.net/library/general-comment-no-5-general-measures-implementation-convention-rights-child>

General comment no. 20 (2016) *on the implementation of the rights of the child during adolescence*, Committee on the rights of the child, CR/C/GC/20, 6th December 2016, (electronic version)
<https://ljudskaprava.gov.rs/sr/node/143>

Јанковић М., *Коментар Закона о браку и породичним односима*, Београд, 1981

Митић М., *Физичко лице*, Зборник радова Правног факултета у Нишу бр.17/1978

Обретковић М., Јањић – Комар М., *Права детета – права човека*, Београд, Досије, 1996

Петрушић Н., *Заступање детета у парници*, у: Правни живот бр. 10/2006, Београд

Петрушић Н., *Право детета на слободно изражавање мишљења у новом породичном праву Републике Србије*, у: Научна конференција ‘‘Новине у породичном праву’’ (ур. Г. Станковић), 2006, Ниш, Правни факултет

Петрушић Н., *Границе пословне способности детета*, у: Актуелна питања грађанске кодификације (ур. Р.Ковачевић – Куштримовић, М. Лазић), Правни факултет Центар за публикације, Ниш, 2008

Петрушић Н., Шаховић Вучковић Н., *Права детета*, Ниш, 2015, Правни факултет Универзитета у Нишу

Петрушић Н., Петровић М., Милованчевић Пејовић М., Миланков Ђук Д., Јовић С., *Смернице за учешће детета у грађанским судским поступцима и процену најбољег интереса детета*, 2015, Београд, Центар за права детета

Петрушић Н., *Поступци у породичним стварима у савременом ванпарничном процесном праву Немачке*, у: Правни живот, тематски број Право и друштвени императив, бр. 12/2016, том IV, Удружење правника Србије, Београд, 2016

Петрушић Н., Бекер К., *Пословна способност у контексту људских права*, у: Одговори на потребе корисника (приредили Д. Димовски, Ј. Станојевић, М. Костић) Ниш, Правни факултет Универзитета: Центар за социјални рад "Свети Сава", 2018

Петрушић Н., *Прилагођавање правне помоћи потребама деце у контексту грађанског правосуђа*, у: Правни живот: тематски број Право и заповест разума, бр. 11 том 3, 2018, Удружење правника Србије, Београд

Пешић М., Бранковић Б., Михајловић Томановић С., Дејановић В., *Партиципација младих под лупом*, Београд, Југословенски центар за права детета, 1999

Поњавић З., *Породично право*, Правни факултет, Крагујевац, 2007

Станковић Г., *Поступак за давање дозволе за ступање у брак у случају малолетности*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 1982

Станковић Г., *Грађанско процесно право, II свеска Ванпарнично и извршно процесно право*, Ниш, 2007, Правни факултет Универзитета у Нишу

Станковић Г., *Ванпарнични поступак за стицање пословне способности*, у: Правни живот: тематски број "Право и међународне интеграције" бр. 13, том 5 (2008), Удружење правника Србије, Београд, 2008

Станковић Г., *Начело изјашњавања учесника у ванпарничном поступку*, у: Правни живот, тематски број: Право и достојанство, том III, бр. 11/2013, Удружење правника Србије, Београд, 2013

Станковић Г., *Процесни положај центра за социјални рад као органа старатељства у грађанском судском поступку*, реферат са Стручног скупа: "Процесни положај центара за социјални рад пред судовима", 26. И 27.09.2013. године, Дивчибаре, http://www.asocijacijasr.org/prof_dr_gordana_stankovic.pdf

Станковић Г., *Нова законска решења у поступку за продужење родитељског старања*, у: Право – теорија и пракса, 2014, бр. 10 – 12, Правни факултет за привреду и правосуђе Нови Сад, Универзитет Привредна академија, 2014

Consideration of reports submitted by state parties under article 44 of the convention, Concluding observations: Republic of Serbia, Comitee on the rights of the child, CRC/C/SRB/CO/1 20 June 2008 (electronic version),

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fSRB%2fCO%2f1&Lang=en

Центар за права детета, *Анализа законодавства Републике Србије с аспекта права детета*, Београд, 2011,

https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/10/Analiza_zakonodavstva_RS_dec2011.pdf,

Concluding observations on the combined second and third periodic reports od Serbia, Comitee on the rights of the child, CRC/C/SRB/CO/2-3, 7 March 2017, (electronic version),

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/SRB/CO/2-3&Lang=En

ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ

Закон о браку и породичним односима, "Сл. гласник СРС, бр. 22/80, 24/84 – др. закон и 11/88, "Сл. гласник РС", бр. 22/93, 25/93 – испр., 35/94, 46/95 – др. закон и 29/2001

Закон о ванпарничном поступку, Сл. Гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88 и Сл. Гласник СРС, бр. 46/95 – др. закон, 18/2005 – др. закон, 85/2012, 45/2013 – др. закон, 55/2014, 6/2015 и 106/2015 – др. закон

Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, Сл. Гласник СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 15/90 и „Сл. Лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97

Инструкција о начину рада центра за социјални – орган старатељства у заштити деце од дечијих бракова Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Републике Србије, бр: 551-00-00100/2019-14 од 20.05.2019. године

Породичног закона, Службени гласник РС, бр. 18/2005, 72/2011, 6/2015

Устава Републике Србије, Сл. Гласник РС”, бр. 98/2006

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Предмет овог мастер рада био је поступак за судску еманципацију детета са освртом на праксу Основног суда у Нишу.

Циљ рада био је да се сагледавањем законске регулативе схвати значај поступка, уоче изазови и проблеми у вођењу овог поступка и уважавању права детета и да се истраживањем увиди стање судске праксе у овој области и уједначеност праксе с обзиром да сам закон врло скромно даје смернице судијама поводом овог конкретног поступка.

Спроведено је емпиријско истраживање и теоријска анализа постојеће националне законске регулативе и упоређење са регулативом на међународном нивоу. У раду су изложени теоријски приступи појму пословне способности, начинима њеног стицања, као и сам поступак за судску еманципацију детета. Критички је анализирана постојећа законска регулатива, у контексту међународних стандарда утврђених Конвенцијом о правима детета. Кроз цео рад настојано је да се утврде недостаци законске регулативе и да се укаже на могуће правце законодавне реформе, да се изучи значај и разрађеност поступка за судску еманципацију детета као и да се уочи усклађеност актуелне регулативе са препорукама међународних организација. У том циљу је спроведено и емпиријско истраживање, које је сведено на студију једног случаја, када се показало да у пракси нишког суда постоји само један регистрован случај по основу судске еманципације детета. Изложена су запажања аутора управо у вези са чињеницом ретке појаве овог поступка у пракси и могући пропусти у раду органа старатељства.

У закључним разматрањима изложено је актуелно стање права детета, конкретно адолесцената у Републици Србији и потреба за променом праксе и ставова државе и друштва.

Кључне речи: права детета, адолесценти, пословна способност, еманципација, ванпарнични поступак, родитељство

SUMMARY AND KEY WORDS

Title: Procedure for judicial emancipation of the child with reference to the practice of the Basic Court in Nis

Summary:

The subject of this master thesis was the procedure for judicial emancipation of the child with reference to the practice of the Basic Court in Nis.

The aim of the study was to understand the importance of the procedure, identify challenges and problems in conducting this procedure and respect for the rights of the child and to explore the state of court practice in this area and uniformity of practice given that the law itself very modestly provides guidance to judges of this particular procedure.

The existing legislation has been critically analyzed, in the context of international standards established by the Convention on the Rights of the Child. Throughout the paper, efforts were made to identify shortcomings in the legislation and to point out possible directions of legislative reform, to study the importance and elaboration of the procedure for judicial emancipation of children and to observe the compliance of current regulations with the recommendations of international organizations. To that end, an empirical research was conducted, which was reduced to a case study, when it was shown that in the practice of the Nis court there is only one registered case based on the judicial emancipation of a child. The author's observations are presented in connection with the fact of the rare occurrence of this procedure in practice and possible omissions in the work of guardianship authorities.

Empirical research and theoretical analysis of existing national legislation and comparison with regulations at the international level were conducted. The paper presents theoretical approaches to the concept of legal capacity, ways of acquiring it, as well as the procedure for judicial emancipation of the child.

The concluding remarks set out the current state of the rights of the child, specifically adolescents in the Republic of Serbia and the need to change the practice and attitudes of the state and society.

Keywords: rights of the child, adolescents, legal capacity, emancipation, non-litigation procedure, parenthood

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Александра Јовановић рођена је 19.11.1995. године у Нишу.

Основну школу завршила је 2010. године. Средњу економску школу у Нишу завршила је 2014. године са одличним успехом.

Правни факултет у Нишу уписала је школске 2014/2015 године. Дипломирала је 11.09.2018. године са просечном оценом 8,53. Мастер академске студије, грађанско-правну научну област, уписала је 2019. године.

Током студија била је учесник Правне клинике за заштиту од дискриминације, Правног факултета у Нишу и завршила је обуку у оквиру Правне клинике за медијацију организовану при Правном факултету у Нишу.

Одмах по завршетку основних студија постаје члан Адвокатске коморе у Нишу. Обавила је приправнички стаж у адвокатској канцеларији у Нишу.

Течно говори енглески језик.

ПРВОСТЕПЕНИ ПОСТУПАК

13. Да ли је предлог поднет од овлашћеног предлагача? а) да б) не

14. Да ли је предлагач имао пуномоћника? а) да б) не

15. Да ли је суд саслушао малолетног предлагача? а) да б) не

16. Да ли суд саслушава још нека лица и ако да, која? а) да б) не

---

17. Ако је одговор на претходно питање "да", ко је предложио њихово саслушање? а) предлагач б) суд

18. Које доказе, од понуђених доказа у предлогу, суд изводи?

---

19. Да ли се по оцени суда јавила потреба за извођењем доказа које предлагач није предложио, и ако да који су то докази?

---

20. Које доказе суд изводи како би испитао лична својства малолетника?

---

21. Да ли суд обавештава орган старатељства о покренутом поступку: а) да б) не

22. Дужина трајања поступка:
- а) датум подношења предлога: _____
  - б) датум првог рочишта: _____
  - в) датум закључења расправе: _____
  - г) датум доношења првостепене одлуке: _____
  - д) датум достављања првостепене одлуке: _____
  - ђ) датум подношења жалбе: _____
  - е) датум доношења другостепене одлуке: _____
  - ж) датум наступања правноснажности: _____

23. Број одржаних рочишта: _____

24. Број одложених рочишта: _____

25. Да ли је дошло до прекида поступка, и ако јесте, из којих разлога?

ОДЛУЧИВАЊЕ

26. Начин окончања поступка:

- а) повлачење предлога
- б) одбацивање предлога
- в) усвајање предлога
- г) одбијање предлога

27. Изрека решења:

---

28. Који су главни разлози суда из образложења решења?

ДРУГОСТЕПЕНИ ПОСТУПАК

29. Да ли је уложена жалба на првостепену одлуку: а) да б) не

30. Ко је уложио жалбу: а) предлагач б) орган старатељства в) друго лице

31. Из којих разлога је жалба изјављена?

---

32. Начин одлучивања по жалби:

а) одбацивање жалбе

б) одбијање жалбе

в) усвајање жалбе

33. Изрека другостепеног решења:

---

34. Образложење другостепеног решења:

---

35. Напомене и запажања:

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА**

Име и презиме ауторке мастер рада: Александра Јовановић

Наслов мастер рада: Поступак за судску еманципацију детета са освртом на праксу Основног суда у Нишу

Менторка: Доц. др Анђелија Тасић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предала Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис ауторке

_____

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом Поступак за судску еманципацију детета са освртом на праксу Основног суда у Нишу, пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивала на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредила ауторска права, нити злоупотребила интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Ауторка мастер рада: Александра Јовановић

У Нишу, _____

Потпис аутора

_____